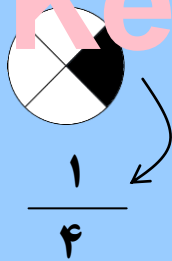

رياضي

دريم ټولگی

$$6 - 1 < 6 + 1$$

$$9 + 2 > 10$$

$$6 + 5 = 11$$

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ . ش.

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، کوچر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځليري
په سينه کې د آسياب به
نوم د حق مودی رهبر
دا عزت د هر افغان دی
هر بچی يې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پاميريان، نورستانيان
هم ايماق، هم پشه يان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاويدان
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پوهنې وزارت

ریاضی

دریم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

د کتاب ځانگړتیاوې

مضمون: ریاضي

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ریاضي د پیاوړتیا د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کونکي: د پښتو ژبې د ادیت د پیاوړتیا د غړي

تولگی: دریم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، ویش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږگوني بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تاسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او اتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوشښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې دن ورځې گران زده کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او گټور اوسېدونکي وي. همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپيڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم. د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وگړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دكتور محمد ميرويس بلخي

لړليک

مخونه	سرليکونه	شمېره
	لومړی فصل	
۱	د رقمونو مقامي قيمت	۱
۹	اټکل او تخمین	۲
	دویم فصل	
۱۱	له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل	۳
۱۵	له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې د عددونو پیژندنل.	۴
	درېم فصل	
۱۸	د جمعې په عملیې کې د لس دانه ییزو ډلو له جوړولو	۵
۲۰	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۶
۲۲	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتي اجزاي ولري	۷
۲۴	د جمعې د عملیې ازمیښت	۸
	څلورم فصل	
۲۶	له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق	۹
۲۸	د پور اخیستلو په صورت کې د تفریق د عملیې سرته رسول	۱۰
۳۳	د تفریق د عملیې ازمایل	۱۱
	پنځم فصل	
۳۵	د عددونو خط	۱۲
۳۷	د دوو لسونو په شا او خوا کې د عددونو پرتله	۱۳
۳۹	په عددي خط باندې د جمعې عملیه	۱۴
۴۰	د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه	۱۵
	شپږم فصل	
۴۲	د ضرب د عملیې پیژندنه	۱۶
۴۴	د یوه رقمي عدد ضربول په دوه رقمي عددونو کې	۱۷
۴۶	د ۶ او ۷ ژبني ضرب جدول	۱۸
۴۹	د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدولونه	۱۹
۵۲	د (۱-۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخیستلو طریقه.	۲۰
۵۵	د ضرب په عملیه کې د بدلون خاصیت	۲۱
۵۸	په ۱، ۱۰ او ۱۰۰ کې د یوه عدد ضربول	۲۲

شمبره	سرليکونه	مخونه
	اووم فصل	
۲۳	د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)	۶۴
۲۴	سانتي متر	۶۶
۲۵	ديسي متر	۶۸
۲۶	ملي متر	۶۹
۲۷	کيلو متر	۷۱
	اتم فصل	
۲۸	نقطه، قطعه خط، نيم خط او مستقيم خط	۷۲
۲۹	د خط ډولونو	۷۵
۳۰	د زاويو ډولونو	۷۷
۳۱	خلاص او تړلي شکلونه	۸۱
۳۲	د اوږدوالي اټکلي او دقيق اندازه کول	۸۳
۳۳	د مربع، مستطيل او مثلث د محيط پيدا کول	۵۸
	نهم فصل	
۳۴	د کتلي د اندازه کولو واحد (کيلو گرام)	۸۸
۳۵	د وخت د اندازه کولو واحد (ساعت)	۹۲
۳۶	ورځ، اونۍ، مياشت، کال	۹۸
۳۷	د کليزي يا جنترې پيژندنه	۹۹
۳۸	د معاياتو د اندازه کولو واحد (ليتر)	۱۰۳
۳۹	د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې .	۱۰۵
۴۰	د دوه رقمي عددونو ضربول په دوه رقمي عددونو کې	۱۰۷
۴۱	د دوه رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې	۱۱۱
	لسم فصل	
۴۲	د تقسيم عمليه	۱۱۴
۴۳	د دوه رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عددونو باندې	۱۱۷
۴۴	د درې رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عدد باندې	۱۲۱
۴۵	د ضرب او د عمليو ازموينه د يو بل په واسطه	۱۲۴
	يوولسم فصل	
۴۶	کسر	۱۲۷

لومړی فصل

په عد دونو کې دار قامو مقامي قیمت

لومړی لوست: د رقمونو مقامي قیمت

هدف: زده کوونکي به د یو رقم مقامي قیمت په اړوندو مرتبو کې تشخیص کړای شي.

گرانو زده کوونکو تاسو مخکې د یویزو، لسيزو او سليزو مرتبې پیژندلې دي. دا چې د عددونو په لیکلو کې د مرتبو پیژندل مهم دي، یو ځلې بیا د هغو یادونه کوو.

پام وکړئ:

۱۰۰

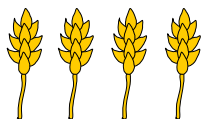
۱۰

۱

۱۰۰

۴۰

۶

پورته شکل د ۱۴۶ عدد رابنډي په داسې حال کې چې ۶ دانې غنم د ۶ یویز، ۴ د غنمو ۱۰ دانه یي وړي د ۴۰ عدد او د غنمو د لسو وړو یوه گڼډۍ د ۱۰۰ عدد رابنډي چې په جدول کې په لاندې توگه بنودل کيږي.

سلیز	لسیز	یویز
۱	۴	۶

مشق مرتبه پنجم

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

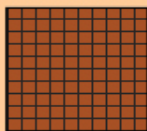
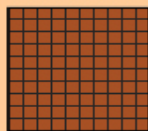

کیرې سلیز، ټوله لسيز یویز کیرې .

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

سلیز	لسيز	یویز
------	------	------

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

۳ لسيز او ۲ سلیز کیرې دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

سلیز	لسيز	یویز
------	------	------

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

کیرې دا عدد په سلیز ټول لسيز یویز کیرې .

لاندې جدول کې یی و بنیاست.

سلیز	لسيز	یویز
------	------	------

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۸ یويز ۹ لسيز ۳ سليز ۳۹۸ کيږي

۶ یويز ۵ لسيز ۹ سليز کيږي

۹ یويز ۹ لسيز ۸ سليز کيږي

۲- د لاندې مثال څخه په کار اخستني سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۱- مثال: $۷۸۲ = ۲ \text{ یويز } ۸ \text{ لسيز } ۷ \text{ سليز}$

۲- مثال: $۸۹ = ۹ \text{ یويز } ۸ \text{ لسيز } ۰ \text{ سليز}$

$۷۰ =$ یويز لسيز سليز

$۲۰۶ =$ یويز لسيز سليز

$۷۶۰ =$ یويز لسيز سليز

$۹۵۲ =$ یويز لسيز سليز

۳- لاندې هریو عدد په خپلو کتابچو کې په رقمونو سره ولیکئ:

- دوه اويا
- پنځه سوه څلور اتيا
- دوه سوه پنځه دیرش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلوینست
- پنځه سوه درې

۴- لاندې عددونه ولولئ او هريو په خپلو کتابچو کې په تورو

ولیکئ:

- ۷۴۶
- ۶۴۲
- ۷۰۷
- ۹۰۲
- ۴۳۰
- ۱۲۳

۵- د ۴ او ۶ له عددونو څخه څو دوه رقمي عددونه لیکلای شئ؟

۶- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چې د ۵

رقم ولري ولیکئ.

۷- فهیم ۳۳ افغانی لري د بنې لوري د ۳ رقم ته او هم د کین

لوري د ۳ رقم ته ځیرشئ.

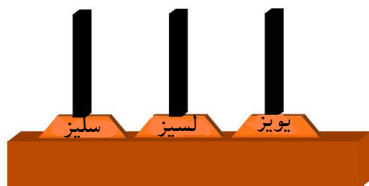
الف: وواياست چې دا دواړه رقمونه یو له بله سره څه

توپیر لري؟

ب: د ۳۳ عدد بنې او کین لوري رقمونه په عملي توگه د

لرگوتو په واسطه وبنیاست؟

ج: د ۳۳ عدد رقمونه په چوت کې وبنیاست.

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف - د ۶۶ په عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي؟

ب- د اووه نوي په عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي؟

ج - د دوه رقمي عددونو تر ټولو کوچني عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي؟

د - د دوه رقمي تر ټولو لوی عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي.

بناغلی بنوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخې ته ودروي. هر یوه ته دې د ۱، ۲، ۳ یو کارت ورکړي او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښيي. بیا دې بناغلی بنوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دویم ځل دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي. په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکرار رانشي. په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمي عددونه، د ۱، ۲، ۳ رقمونو څخه لاس ته راغلي دي او هم د هغو تر ټولو کوچنیو او تر ټولو لویو عددونو نومونه واخلي.

ترتیب لولوی عدد

ترتیب لولوی کوچنی عدد

فعالیت

۱- د مثال په توگه دواړه مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې د غشي په واسطه یو له بله سره ونښلوئ.

۲ یودانه یې او ۵ لسیز	۴ یودانه یې او ۷ لسیز	۱۳ یودانه یې او ۲ لسیز
۳ یودانه یې او ۷ لسیز	۱۲ یودانه یې او ۴ لسیز	۱۴ یودانه یې او ۲ لسیز

۲- د حل شوي مثال څخه په گټې اخیستو سره د ښي لوري جدولونه د کین لوري له عددونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم یې په خپله مرتبه کې راشي.

مثال:

سلیز	لسیز	یویز	→	سلیز	لسیز	یویز
	۳	۱۲			۴	۲
سلیز	لسیز	یویز	→	سلیز	لسیز	یویز
	۱۷	۳				
سلیز	لسیز	یویز	→	سلیز	لسیز	یویز
۲		۱۳				

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مثال: د ۳۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د یویز و په مرتبه کې او ۳ د لسیز و په مرتبه کې).

- د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟..... او.....
- د ۶۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟
- په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یویز، لسيز وجود ولري او وواياست چې دا عدد څو رقمي دی؟
- په شمیرلو کې له ۹ عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې له ۹۹ عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې له ۹۹۹ عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
- د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یویز رقمونه یې ۵ وي؟

اټکل او تخمین

دویم لوست:

هدف: زده کړونکي د تخمین په مفهوم پوه شي او مقدار یې تخمین کړای شي.

مونږ ځنې وخت مقدارونه تخمینوو او بیا د شمیرلو په واسطه یې دقیقه اندازه د یویزو او لسيزو په شکل ټاکو. گورو چې زموږ تخمین په کومه اندازه حقیقت ته نژدې دی. په حقیقت کې تخمین کول یو هوبنډیاره سوچ یا حدس دی چې د ذهن د انکشاف لپاره مهم گڼل کیږي. عموماً په کورنیو کې د کوچنیانو د ساعت تیری لپاره ډیر بڼه ده. مثلاً که چیرې په کورنۍ کې زرد آلو وخورل شي او د هغو منډکې (زړي) سره یو ځای کړي او خپلو کوچنیانو ته ووايي چې چا څو دانې خورلي دي؟ چا زیات خورلي دي؟ چا لږ خورلي دي؟ هر یو د خپل فکر سره سم یو عدد وایي په پای کې دقیق شمیرل کیږي. لیدل کیږي چې د کوم یوه تخمین حقیقت ته نژدې دی؟

بناغلی بنوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یا د زرد آلو مندکې، د هندوانې یا خټکی او یا کدو زړې ټولګي ته راوړي او د ټولګي مخې ته دې کبیرې دي، ټولو زده کوونکو ته دې وښيي. بیا دی هغه په یوه پاکت یا کڅوړه کې واچوي. وروسته دې زده کوونکي په ډلو باندي وویشي او لارښوونه دې ورته وکړي.

۱. هر ډله دې داسې جدول رسم کړي چې په هغه کې دوه ستونه د تخمین او دقیقو شمیرلو وي.
۲. د ډلې هر یو تن دې د پاکت یا کڅوړې د شي مقدار په اټکلی توګه وټاکي.
۳. د هر ډلې جدول دې د ټولګي مخې ته خورند شي.
۴. له هرې ډلې څخه دې یو، یو تن راشي د پاکت یا کڅوړې د ننه ټوکي دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس، جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه یي دي.
۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د ډلو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.
۶. کومه ډله چې د مسابقي گټونکې دی هغه ډله دې تشویق شي او خپل کار دې نورو زده کوونکو ته توضیح کړي.

دویم فصل

له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل

دریم لوست: له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰ پورې د عددونو لوستل او لیکل

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې عددونه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰ پورې ولولي، ویې شمیري طبقې، او اړوند یې مرتبې یې وپېژني او بیایې ولیکي.

تا سو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پورې ټول عددونه په دویم ټولگي کې پیژندلي او لوستلي دي چې ۹۹۹ درې مرتبې لري دا درې مرتبې لومړی مرتبه (دیویز و مرتبه) بلل کیږي. که چیرې په ۹۹۹ باندي د یوه عدد وړ زیات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم یې د (۱) عدد او په دویمې مرتبه پورې اړه لري، تا سو په لاندې جدول کې دوه مرتبه لیدلای شئ چې هر ه مرتبه یې د (یویز، لسيز او سليز) درې مرتبې لري.

دوهمه مرتبه (زریزو مرتبه)			لومړی مرتبه (د یویزو مرتبه)			
د سل زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د لسيزو مرتبه	د یویزو مرتبه	عدد
				۹	۹	۹۹
			۱	۰	۰	۱۰۰
			۹	۹	۹	۹۹۹
		۱	۰	۰	۰	۱۰۰۰
		۲	۰	۰	۰	۲۰۰۰
		۰	۰	۰	۰	۰
		۰	۰	۰	۰	۰
		۹	۰	۰	۰	۹۰۰۰

که چیرې اوس په دویمه مرتبه کې د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ، لیدل کیږي چې د (۱) عدد په همدې مرتبه کې دی او د لومړۍ مرتبه ټولې مرتبې یې صفر دي، چې (۱۰۰۰) یو زر لوستل کیږي. که چیرې د (۱) د عدد په ځای د ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰، ۸۰۰۰ او ۹۰۰۰ عددونه حاصلیږي.

تاسو پوهیږئ چې د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پورې اړه لري، که چیرې د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کې د ۲۰۰۱، ۲۰۱۱، ۳۰۶۳، ۴۰۲۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹ ... عددونه په لاس راځي.

لاندې کارتونو ته پاملرنه وکړئ:

- الف: هغه عدد چې د پورتنیو ۴ کارتونو څخه په لاس راځي ولیکئ.
 ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟
 ج: نوموړی عدد ولولئ او په تورو باندې یې ولیکئ.
 د: د صفر کارت په کومه مرتبه کې موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کې تلفظ کیږي او که نه؟

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵۶ عددونه ولولئ او په تورو يې وليکئ د نوموړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زرير
------	------	------	------

۲- د يوزرو دوه، او وه زرو پنځه اتيا او نه زرو اته سوه درې څلوېښت عددونه په رقم سره وليکئ او په جدول کې وښايست چې د هر يوه په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

يويز	لسيز	سليز	زرير
------	------	------	------

۳- کله چې تاسو نهه زره درې وواياست په يوه جدول کې يې وښايست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنگه د ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې ځای لري او هغه مرتبې چې نه لوستل کېږي کومې دي، په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

يويز	لسيز	سليز	زرير
------	------	------	------

۴- د پنځه زرو او وه عدد وليکئ. په جدول کې يې وښايست او رقمونه يې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زرير
------	------	------	------

۱- هر زده کوونکی دې د مرتبو يو جدول رسم او د ۲۰۱۶، ۲۰۰۷ او ۱۸۸۷ عددونو ارقام دې په اړوندو مرتبو کې وليکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه ويشت په عددي بنه او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز
------	------	------	------

۶- خلور زره يو سلو شپږ په ارقامو وليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز
------	------	------	------

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په ارقامو وليکئ او رقمونه يې د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز
------	------	------	------

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز
------	------	------	------

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ او هم د ۸ او ۹ گڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپير په خپلو کتابچو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز
------	------	------	------

څرنگه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزيات شي، د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی. که چېرې د ۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زيات شي، کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟ د جدول په اړوند مرتبو کې وليکئ.

څلورم لوست

له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې د عددونو پېژندنه

هدف: زده کونکي به وکړای شي چې تر ۱۰۰۰۰۰ پورې عددونه ولولي او د طبقو په اړوندو مرتبو کې یې وليکي.

تا سو د ۹۹۹۹ عدد پېژندلی دی. که چېرې اوس په دې عدد باندي د (۱) عدد زیات کړو، د ۱۰۰۰۰ په لاس راځي چې دا عدد یو پنځه رقمي عدد دی او نوموړی عدد د (۱) رقم د دویمې طبقې د لس زریزو په مرتبه کې قرار لري. که چېرې اوس د لس زریزو په مرتبه کې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، او ۹ عددونه وليکو د ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ۵۰۰۰۰، ۶۰۰۰۰، ۷۰۰۰۰، ۸۰۰۰۰، ۹۰۰۰۰ په لاس راځي.

دويمه طبقه (د زریزو طبقه)			لومړۍ طبقه (د یویزو طبقه)		
د سل زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د یویزو مرتبه
				۹	۹
			۱	۰	۰
			۹	۹	۹
		۱	۰	۰	۰
		۹	۹	۹	۹
	۱	۰	۰	۰	۰
	۹	۹	۹	۹	۹
۱	۰	۰	۰	۰	۰

اوس که چېرې د ۹۰۰۰۰ د لومړۍ طبقې د یویزو په مرتبه کې د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، او ۹ عددونه وليکو، د ۱۰۰۰۰، ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ۵۰۰۰۰، ۶۰۰۰۰، ۷۰۰۰۰، ۸۰۰۰۰، ۹۰۰۰۰، ۱۰۰۰۰۰، ۲۰۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰۰، ۵۰۰۰۰۰، ۶۰۰۰۰۰، ۷۰۰۰۰۰، ۸۰۰۰۰۰، ۹۰۰۰۰۰، ۱۰۰۰۰۰۰ په لاس راځي. که چېرې د ۹۹۹۹۹ په عدد باندي د (۱) عدد ورزیات شي، د ۱۰۰۰۰۰۰ عدد په لاس راځي تا سو کولای شئ، ځنې عددونه د لاندې جدول په اړوندو طبقو او مرتبو کې وگورئ.

مشق تمرین

لاندي تش ځايونه په مناسبو رقمونو سره د حل شوي مثال په ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او يازره دوه سوه

پوښتني:

۷	۲	۲	۰	۰
---	---	---	---	---

	۰	۰	۰	۰
--	---	---	---	---

۱		۲		۵
---	--	---	--	---

۳	۲			
---	---	--	--	--

۲				۵
---	--	--	--	---

۱) شل زره

۲) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت

۳) دوه دېرش زره

۴) اته ويشت زره پنځه دېرش

لاندي عددونه لکه حل شوي مثال په حروفو باندې وليکئ.

مثال: ۳۸۹۳۰ - اته دېرش زره نهه سوه دېرش

۱ - ۶۵۰۰۴

۲ - ۷۳۶۴۲

۳ - ۱۰۰۰۰۰

۴ - ۸۷۰۰۷

۵ - ۹۹۹۹۹

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د طبقو او مرتبو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي، بيا دې لاندي عددونه د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکي او په تورو دې وليکي.

۹۵۹۹۹ ، ۱۰۰۰۰۰ ، ۳۴۰۰۳

- ۱- څو داسې عددونه وليکئ چې د سليزو په مرتبه کې يې ۹ او د لسيزو په مرتبه کې يې ۳ يې وي.
- ۲- يو داسې عدد وليکئ چې د سليزو په مرتبه کې يې ۴ او د زريزو په مرتبه کې يې ۲ راغلي وي.
- ۳- يو داسې عدد وليکئ چې د يويزو په مرتبه کې يې ۴ او د لس زريزو په مرتبه کې يې ۷ راغلي وي.
- ۴- داسې يو عدد وليکئ چې د لس زريزو په مرتبه کې يې ۴ او د سليزو په مرتبه کې يې ۶ راغلي وي.
- ۵- داسې يو عدد وليکئ چې د لس زريزو په مرتبه کې يې ۹ او وواياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟
- ۶- که چېرې د سلو زرو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري، د لومړۍ او دويمې طبقې په نورو مرتبو کې يې صفر ليکل شوی وي، کوم عدد لاس ته راځي؟

په خپلو کتابچو کې د طبقو يو جدول رسم او د ۱ ۶۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز	لس زریز	سل زریز
------	------	------	------	---------	---------

دریم فصل

جمع

پنځم لوست: د جمعې په عملیې کې د لس دا نه بیزو ډلو جوړول

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د جمعې عملیه د لس دانه بیزو ډلو په جوړولو سره سرته ورسوي.

۱- مثال: لاندې شکلونو او دهغوی اړوندو عملیو ته پاملرنه وکړئ.

$9 + 7 = 10 + 6 = 16$

۲- مثال

$8 + 6 = 10 + 4 = 14$

حل شوي مثال په نظر کې ونیسئ او تش ځایونه یې ډک کړئ.

$\square + \square = \square + \square = \square$

۱- مثال ته په کتو سره د جمعې په عملیې کې لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

$$\boxed{۶} + \boxed{۷} = \boxed{۱۰} + \boxed{۳} = \boxed{۱۳}$$

$$\boxed{۷} + \boxed{۹} = \boxed{۱۰} + \boxed{} = \boxed{}, \quad \boxed{۵} + \boxed{۶} = \boxed{۱۰} + \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{۸} + \boxed{۷} = \boxed{۱۰} + \boxed{} = \boxed{}, \quad \boxed{۹} + \boxed{۶} = \boxed{۱۰} + \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{۸} + \boxed{۹} = \boxed{۱۰} + \boxed{} = \boxed{}$$

۲- د لاندې مثال په ډول د لس جمع یو عدد په جوړولو سره لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

$$\boxed{۸} + \boxed{۶} = \boxed{۱۰} + \boxed{۴} = \boxed{۱۴}$$

$$\boxed{۷} + \boxed{۸} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{۱۵}, \quad \boxed{۹} + \boxed{۴} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{۱۳}$$

$$\boxed{۹} + \boxed{۷} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{۱۶}, \quad \boxed{۳} + \boxed{۹} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{۱۲}$$

$$\boxed{۷} + \boxed{۶} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{۱۳}$$

۳- د جمعې په عملیې کې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

$$\boxed{۶} + \boxed{۸} = \boxed{} + \boxed{۴} = \boxed{}$$

$$\boxed{۳} + \boxed{۷} = \boxed{۱۰} + \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{۴} + \boxed{۶} = \boxed{} + \boxed{۰} = \boxed{}$$

څو داسې عددونه پیدا کولای شئ چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل یې ۱۰ شي.

شپږم لوست

د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د څو رقمي عددونو د جمعې حاصل په لاس راوړي.
زده کوونکي به دې وپوهيږي چې په هره مرتبه کې یوازې یو رقم لیکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو په دوهم ټولگي کې د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنیو عددونو کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعې دا عملیه په لویو عددونو کې داسې په نظر کې ونیسئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز
۰	۰	۰	۰
۴	۳	۵	۲
۷	۶	۷	+ ۶
۱۱	۱۰	۱۳	۹

$$\begin{array}{r}
 000 \\
 2534 \\
 + 6767 \\
 \hline
 9301
 \end{array}$$

مثال:

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r}
 7321 \\
 + 2609 \\
 \hline
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 5843 \\
 + 6080 \\
 \hline
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 6435 \\
 + 1586 \\
 \hline
 \hline
 \square
 \end{array}$$

لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r}
 34056 \\
 + 64967 \\
 \hline
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 1087 \\
 + 994 \\
 \hline
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 2703 \\
 + 9619 \\
 \hline
 \hline
 \square
 \end{array}$$

۱- د حاصل څخه په کار اخستني سره لاندې د جمعې پوښتنې حل کړئ:

۳۴۵۶	۱۰۰۴۷	۱۴۴۳
+	+	+
۴۰۹۰۷	۹۹۹۳	۱۸۵۸

۲- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو کې وليکئ او په تشو ځایونو کې يې مناسب عددونه وليکئ.

$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 8 \quad 8 \quad 6 \\ + \square \quad 0 \quad \square \\ \hline 13 \quad 9 \quad 4 \end{array}$	$\begin{array}{r} \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\ \square \quad 7 \quad 3 \\ + 3 \quad 4 \quad \square \\ \hline 5 \quad 2 \quad 2 \end{array}$	$\begin{array}{r} \square \quad \square \quad \square \\ + 4 \quad 7 \quad 8 \\ \hline 4 \quad 7 \quad 8 \end{array}$
$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 7 \quad \square \quad \square \quad 6 \\ + \quad 4 \quad 3 \quad \square \\ \hline 7 \quad 7 \quad 9 \quad 0 \end{array}$	$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 8 \quad 7 \quad 6 \\ + \square \quad \square \quad \square \\ \hline 11 \quad 0 \quad 9 \end{array}$	$\begin{array}{r} \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\ 6 \quad 7 \quad 8 \\ + 3 \quad 2 \quad \square \\ \hline 10 \quad 0 \quad 1 \end{array}$

۳- احمد ۲۸ افغانۍ لري، پلار يې د سودا اخیستلو لپاره ۷۰۶ افغانۍ نورې هم ورکړې اوس له احمد سره څو افغانۍ دي؟

۴- په یوه بڼ کې د بادامو ۱۸۰۰ نیالګې او د زرد الو ۵۵۰ نیالګې موجود دي، معلوم کړئ چې د بڼ ټول نیالګې څومره دي؟

۵- کریمه له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانۍ زیاتې لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانۍ ولري، د کریمې پیسې معلومې کړئ.

د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانۍ او نور ۴ زامنو ته یې ۵، ۵ افغانۍ ورکړې، معلوم یې کړئ چې پلار یې زامنو ته څو افغانۍ ورکړي دي؟

اووم لوست

د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د جمعې عملیه چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري سرته ورسوي.

①	①	
۱	۴	۸
۲	۶	۵
+	۰	۰
<hr/>		
۵	۱	۳

①	①	
۱	۷	۶
۲	۰	۰
۵	۲	۰
+	۶	۴
<hr/>		
۹	۶	۰

د جمعې لومړی جز	→	۲	۵
د جمعې دویم جز	→	۱	۲
د جمعې دریم جز	→	۱	۰
د جمعې حاصل	→	۴	۷

مثالونه:

۱- جمع یې کړئ:

۳	۴	۷	
+	۱	۱	۲
<hr/>			
۶	۲	۳	

ج:

۱	۰	۱	
+	۲	۳	۴
<hr/>			
۵	۶		
+	۱	۲	
<hr/>			
۶	۸		

ب:

۳	۴	۷	
+	۱	۰	۰
<hr/>			
۱	۲	۳	
+	۱	۴	۷
<hr/>			
۲	۶	۰	

الف:

۲- څو داسې عددونه ولیکئ چې د جمعې حاصل یې ۹ شي، په داسې حال کې چې اجزاوې یې تکرار نشي.

۳- څو داسې عددونه ولیکئ چې د جمعې حاصل یې ۱۲ او مساوي اجزاوې ولري.

جمع یې کړئ:

۳	۵		
+	۷	۴	۳
<hr/>			
۲	۷	۱	
+	۱	۰	۰
<hr/>			
۳	۸	۱	

۷	۰	۰	۲	
+	۱	۸	۷	۰
<hr/>				
۹	۴	۰	۲	
+	۸			
<hr/>				
۱۷	۲			

۱- یوه بڼوال د ۳۶۲۰۰ افغانیو منډې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ناک او د ۶۱۰۰ افغانیو شفتالو وپلورل. معلوم کړئ چې نوموړي بڼوال ټولې څو افغانۍ لاس ته راوړي دي؟

۲- یوه هټی وال په لومړۍ ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو، په دوهمه ورځ د ۱۲۰ افغانیو، په دریمه ورځ د ۱۸۰۰ افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانیو اجناس پلورلي دي، معلوم کړئ چې هټی وال په څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ لاس ته راوړي دي؟

۳- لاندې پوښتنې لومړۍ په خپلو کتابچو کې ولیکئ او بیایې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\
 \square \quad 9 \quad \square \quad 5 \quad 5 \\
 + \quad 7 \quad 0 \quad 9 \quad \square \quad 5 \\
 \hline
 1 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \quad \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\
 \square \quad 3 \quad \square \quad 7 \quad 3 \\
 + \quad 6 \quad \square \quad 4 \quad 2 \quad 8 \\
 \hline
 7 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\
 1 \quad 0 \quad 6 \quad \square \quad 8 \\
 + \quad \square \quad \square \quad \square \quad 7 \quad \square \\
 \hline
 1 \quad 2 \quad 3 \quad 5 \quad 6
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{0} \quad \textcircled{0} \quad \textcircled{0} \\
 7 \quad 8 \quad 8 \quad 4 \quad 2 \\
 + \quad 9 \quad 8 \quad 8 \quad 7 \\
 \hline
 \square \quad \square \quad \square \quad \square \quad \square
 \end{array}$$

د ټوکر او بدللو یوې فابریکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متره ټوکر، په دویمه ورځ ۷۴۰ متره ټوکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره ټوکر تولید کړی دی. معلوم یې کړئ چې په درې واړو ورځو کې نوموړې فابریکې څو متره ټوکر او بدلي دي.

اتم لوست

د جمعې د عمليې ازمويښت

هدف: زده کونکي به وکولای شي چې د جمعې عمليې امتحان کړي.

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array} ?$$

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array}$$

شاګر، فهيم ته وويل: کولای شي چې د ۳۲۲ عدد د ۱۰۷۶ له عدد سره جمع کړي؟
فهيم وويل هو، داسې يې جمع کوم:

شاګر وويل: څرنگه پوهيږي چې پوښتنه دې صحيح حل کړي ده او که غلطه؟

$$\begin{array}{r} 1076 \\ + 322 \\ \hline 1398 \end{array}$$

فهيم وويل: ددې کار لپاره د جمعې د اجزاوو د ځايونه بدلوو او د جمعې عمليه سرته رسوو.
څرنگه چې په دواړو حالتونو کې عين عدد لاس ته راغی نو ځواب صحيح دی.

لاندې پوښتنې لومړی په کتابچو کې جمع او بیا یې و آزمایئ.

$$\begin{array}{r} 29764 \\ + 50235 \\ \hline \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10860 \\ + 28015 \\ \hline \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2345 \\ + 1023 \\ \hline \hline \end{array}$$

۱. لاندې عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ.

$$\begin{array}{r} 17891 \\ + 71864 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 7650 \\ + 63425 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 3764 \\ + 15321 \\ \hline \end{array}$$

۲. د ۷۲۰۳۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۳. د ۹۰۹۹ او ۹۹۹۹ عددونه یو له بل سره جمع او امتحان یې کړئ.

۴. په یوه بڼ کې ۸۰۰۰۰ د منو نیالګي وه، په نوموړي بڼ کې ۱۶۷۴۵ نور نیالګي یې کینول شول اوس په بڼ کې څو نیالګي موجود دي. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیا یې آزمايئ.

$$\begin{array}{r} 70042 \\ + 20800 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1642 \\ + 8607 \\ \hline \end{array}$$

څلورم فصل

د تفریق عملیه

نهم لوست: له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې په دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو کې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

حمیده ۹۴ افغانۍ لري په ۴۲ افغانیو یې قلم او کتابچه واخیستل اوس د حمیده سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۹۴	مفروق منه
۴۲	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

$$94 - 42 = 52$$

یا:

محسن ۱۳۸ کریتیه منې لري، که چېرې د هغو څخه ۲۸ کریتیه منې خرڅې کړي، څو کریتیه منې به له هغه سره پاتې شي؟

۱۳۸
۲۸
۱۱۰

یوه هټۍ وال ۳۹۸۰ متره ټوکر درلود، که چېرې له هغو څخه یې ۷۸۰ متره ټوکر پلورلی وي څو متره ټوکر نور ورسره پاتې دی؟

۳۹۸۰
۷۸۰
۳۲۰۰

یوه عبارتي یو بنسټنه ترتیب او حل کړي.

مثنیٰ او تفریق

۱- لاندی پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 6742 \\ - 1030 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 68927 \\ - 56706 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 19999 \\ - 6999 \\ \hline \end{array}$$

۲- لاندی پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 17760 \\ - 2642 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 19952 \\ - 17310 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 19952 \\ - 2642 \\ \hline \end{array}$$

۱- د اووه او یا زره له عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

کوانی دنده

لاندی د تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

$$\begin{array}{r} 17978 \\ - 1847 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 18979 \\ - 1847 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 18979 \\ - 17132 \\ \hline \end{array}$$

لسم لوست

د پور اخیستلو په صورت کې د تفریق د عملیې سرته رسول

هدف: که چېرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنی وي زده کوونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته رسولای شي.

څرنگه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسي د یویزو له مرتبې څخه لسيزو ته او یو سلي د لسيزو له مرتبې څخه د سليزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسيزو له مرتبې څخه یولسي د یویزو مرتبې ته او یا د سليزو له مرتبې څخه لسيزو ته او یا د زریزو له مرتبې څخه د سليزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلي.

-	<table style="border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 2px 5px;">۲</td> <td style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 2px 5px;">۱۴</td> <td style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 2px 5px;">۱۲</td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px 5px;">۳</td> <td style="padding: 2px 5px;">۵</td> <td style="padding: 2px 5px;">۲</td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px 5px;">۱</td> <td style="padding: 2px 5px;">۷</td> <td style="padding: 2px 5px;">۵</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="border-top: 3px double black; height: 2px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px 5px;">۱</td> <td style="padding: 2px 5px;">۷</td> <td style="padding: 2px 5px;">۷</td> </tr> </table>	۲	۱۴	۱۲	۳	۵	۲	۱	۷	۵				۱	۷	۷
۲	۱۴	۱۲														
۳	۵	۲														
۱	۷	۵														
۱	۷	۷														

فعالیت:

لاندي پوښتنې حل کړئ.

۷	۳	۵	۸
-	۶	۳	۵

۳	۰	۰	۰	۶
-	۱	۱	۲	۴

۹ ۹ ۹ ۱

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- په چوکاټ کې دوه عددونه یو له بل سره جمع کړئ

۷۰۳ او ۸۴۰

۵۸۳ او ۶۰۷

۱۱۱ او ۱۰۴

۸۴ او ۲۵۶۴

۲۱۳ او ۱۰۰

۶۴۱ او ۳۷۲

۲- په چوکاټ کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ، د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۷۳۲ او ۴۸۱

۹۷۸ او ۱۰۰۰

۷۸۶ او ۳۲۵

۶۴۰ او ۱۹۲

۱۰۹ او ۳۰۰۵

۸۷ او ۱۷۶

۳- ۱۸۰ کسانو چې سرې او شنې جامې یې اغوستې وې، د خفاستې په یوې لوبې کې یې گډون وکړ، که چېرې ۹۲ تنو یې سرې جامې اغوستې وي خو تنو یې شنې جامې اغوستې دي؟

کورنۍ دنده

په یوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي، که چېرې ۱۷۴ یې نجونې وي د هلکانو شمېر معلوم کړئ.

۴- په یوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي، ۲۳۰ تنه یې په یوه هوائی ډگر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړې الوتکې ته وختل. اوس د مسافرینو شمېر څو تنه دی؟

۵- په یوه کارتن کې ۱۰۰ دانه ییز دوه قطیبه قلمونه و، که چېرې ۶۸ دانې قلمونه زده کوونکو ته ویشل شوي وي، نور څو دانې قلمونه پاتې دي؟

۶- که چېرې د دریم (الف) په ټولګي کې ۳۷ زده کوونکي او د دریم (ب) په ټولګي کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي، په داسې حال کې که په دواړو ټولګيو کې ۲۰ نجونې وي، په دواړو ټولګيو کې د هلکانو شمېر معلوم کړئ؟

۷- د چرګانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرګان دي، که چېرې په یوه فارم کې ۲۷۹ چرګان وي د بل فارم د چرګانو شمېر معلوم کړئ.

۸- د چرګانو په یوه فارم کې ۲۰۵ چرګې او په بل کې ۳۱۱ چرګې دي، په دواړو فارمونو کې دروغو چرګو شمېر معلوم کړئ، په داسې حال کې چې د ناروغو چرګو شمېر ۲۱ دی؟

د تفریق یوه عبارتې پوښتنه ولیکئ او حل یې کړئ.

$$\begin{array}{r}
 ۱۴۲۱ \\
 ۲۱۸ \\
 + \\
 \hline
 \end{array}$$

۹- لومړی یې جمع کړئ بیا له لاسته راغلی د
 جمعی حاصل څخه هر یو د جمعی جز
 تفریق کړئ.

۱۰- احمد یو خوراک، محمود دوه خوراکه او سلیم درې خوراکه کباب وخور او د هوتیل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانی ورکړې، که چېرې د یو خوراک کباب قیمت ۵۰ افغانی وي معلوم کړئ چې هوتلی څو افغانی بیرته ورکړي؟

۱۱- کریم ۹۸۰ افغانی درلودې خپلو درېوو زمانو هر یوه ته یې ۹۹ افغانی د بنوونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړې، معلوم کړئ چې د کریم سره څو افغانی پاتې دي؟

۱۲- د $۱۲۵ - ۶۴ = ?$ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ او حل یې کړئ، بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم ونیسي.

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې وليکي او بیا دې حل کړي.

۳-	$ \begin{array}{r} ۴۰۳۹ \\ ۷۰۴۷ \\ + \\ \hline \end{array} $	۲-	$ \begin{array}{r} ۱۰۹ \\ ۶۱۳ \\ + \\ \hline \end{array} $	۱-
۸۱۱۰	۲۰	۷۰۴۷	۷۸	
- ۶۱۸	+	۷۰۴۷	+	
$ \begin{array}{r} \hline \end{array} $	$ \begin{array}{r} \hline \end{array} $	$ \begin{array}{r} \hline \end{array} $	$ \begin{array}{r} \hline \end{array} $	

۱۳- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم یو یې لوی او کوم یې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۴- د لاندې پوښتنو تش ځایونه د $<$ ، $=$ او $>$ په مناسبو نښو سره ډک کړئ.

۲۳۴۵۱ ۷۶۴۲

۴۳۵۲۰ ۴۳۲۱۶ + ۳۰۴

۴۳۲۱۶ ۴۳۵۲۰ - ۳۰۴

۷۸۴۳۰ ۸۷۹۸۶

لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 18042 \\ - 8724 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 76421 \\ - 67840 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10076 \\ - 9327 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10000 \\ - 92468 \\ \hline \end{array}$$

یوولسم لوست

د تفریق د عملیې آزمایلی

مستطیان	۴	۱	۲
مفروق	۴	۲	۲
مفروق مننه	۸	۳	۴

مثال	۸	۳	۴
مفروق	۴	۲	۲
د تفریق حاصل	۴	۱	۲

هدف: زده کوونکي په دې پوره شي چې د تفریق پوښتنه یې په سمه توګه حل کړې ده او که نه

د دې لپاره چې باوري شو د تفریق پوښتنه مو په سمه توګه حل کړې ده او که نه؟ هغه په لاندې توګه آزمویو:

	آزموینه				مثال		
د تفریق حاصل	۴	۱	۲	مفروق مننه	۸	۳	۴
مفروق	+	۴	۲	مفروق	-	۴	۲
مفروق مننه	۸			د تفریق حاصل	۴		
		۳	۴			۱	۲

د تفریق د عملیې د ازمایلو لپاره لومړی د تفریق حاصل له مفروق سره جمع کوو، که چېرې مفروق مننه لاس ته راشي پوښتنه سمه ده او له هغه پرته غلطه ده.

فعالیت

- د پورته حل شوي مثال په توګه لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او وازمایئ.

$$\begin{array}{r} 7629 \\ - 4552 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8447 \\ - 6245 \\ \hline \end{array}$$

هر زده کوونکی دې په خپله یوه پوښتنه ولیکي او حل

دې کړي بيا دې و آزمويي.

۱- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

ج:

$$\begin{array}{r} 100000 \\ - 99999 \\ \hline \end{array}$$

ب:

$$\begin{array}{r} 7325 \\ - 1976 \\ \hline \end{array}$$

الف:

$$\begin{array}{r} 6420 \\ - 1840 \\ \hline \end{array}$$

۲- یوه بڼوال ۱۰۸۰ نیالګي وپلورل، ۲۱۰ نیالګي له هغه سره پاتې شول، معلوم کړئ چې نوموړي بڼوال ټول څو نیالګي درلودل؟

۳- یوه مال دار ۱۲۰۰۰ میړې درلودې، نوموړي ۹۰۴ میړې وپلورلې، معلوم کړئ چې څو میړې ورسره پاتې دي؟

۴- یوه دکان دار په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانیو ټوکر پلورلی دی، که چېرې په لومړۍ ورځ یې د ۱۰۸۰۰ افغانیو، په دویمه ورځ یې د ۱۶۰۷۰ افغانیو او په دریمه ورځ یې د ۳۸۰۰۰ افغانیو ټوکر پلورلي وي، د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

۵- یو تن مامور په میاشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي، که چېرې په ۹۰۰ افغانۍ اوږه واخلي، ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرایه ورکړي، څو افغانۍ له هغه سره پاتې کیږي؟

یوه بزګر په یو کال کې ۵۰۰ مننه د غنمو حاصل، ۲۰۰ مننه یې د خپل خوراک لپاره وساتل، پاتې څومره غنم باید وپلوري تر څو خپلې نورې اړتیاوې بشپړې کړي؟

پنجم فصل

د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو خط

هدف: زده کوونکي به د عددونو خط وپېژني او په ترتیب سره به عددونه په هغه باندې وليکلای شي.

فعالیت

۱- د عددي کارتونو د شکلونو څخه په گټه اخیستنې سره د لاندې جدول تش ځایونه ډک کړئ.

۱		۳			۶			۱۰	۱۲		۱۵		۱۸	
---	--	---	--	--	---	--	--	----	----	--	----	--	----	--

۲- د پورته ډک شوي جدول څخه په گټه اخیستنې سره د لاندې خط په هغو ټکو باندې چې عدد لیکل شوی نه دی، په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد وليکئ.

پاملرنه:

الف: صفر د پیل په نقطه کې قرار لري.

ب: د صفر نقطه د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادېږي.

ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادېږي.

د: د ۳، ۲، ۴، ۱، ۷، ۶، ۵ عددونه داسې ترتیب کوو.

۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱، ۲

مشق لوستون

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د هغه په مخ باندې لس نقطې په مساوي فاصلو سره جلا کړئ، په ترتیب سره عددونه له کین لوري څخه بڼې لوري ته ولیکئ.

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم وهلو پیل وکړي، نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې وښيي.

۳- د ۳، ۵، ۲، ۷، ۶ او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ ولیکئ.

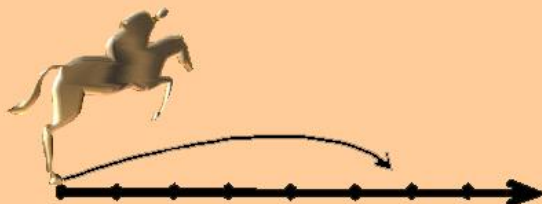
۴- د ۹، ۳، ۶، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتیب سره د کوچنیو عددونو، څخه د لویو عددونو خواته ولیکئ.

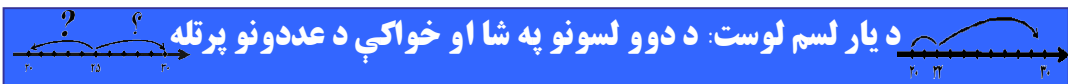
۵- د لاندې عددونو عددي خط نقطې په نظر کې ونیسئ، عددونه په ترتیب سره د کین لوري څخه بڼې لوري ته ولیکئ.

کورنی دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د ۳، ۱، ۲، ۴، ۵، ۷، ۶، ۸ او عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

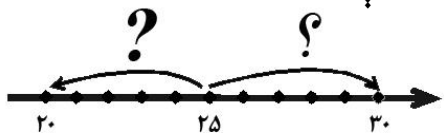
هدف: زده کوونکي به لسونو ته نژدې عددونه یعنی (۱۰، ۲۰، ۳۰، ۴۰، ...) ته نژدی عددونه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندي په لاندي توگه بنودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟ یعنی ۲۰ ته او که ۳۰ ته نژدې دی؟

د خط په مخ باندي لیدل کیږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عددونو په منځ کې قرار لري، څرنگه چې ۲۲ له ۲۰ څخه د ۲ واحدونو په اندازه او له ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري، نو ۲۲ د ۳۰ عدد په نسبت د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نوموړې ۲۲ د ۲۰ په نژدې والی کې حساب وو.

فعالیت: آیا د ۲۵ عدد ۲۰ ته نژدې دی او که ۳۰ ته؟

د ۲۵ او ۳۰ په منځ کې پروت دی، کله چې داسې پېښه شي، مونږ وایو دواړو ته یو شان فاصله لري.

- ۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یې ۱۰ ته او کوم یې ۲۰ ته نژدې دی؟ جلا جلا یې ولیکئ او کوم عدد د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې پروت دی.
- ۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې پراته دي کوم عددونه چې ۴۰ ته نژدې دي؟ ویې لیکئ!

د ۹۳، ۹۸، ۹۷، ۹۵، او ۹۱ په عددونو کې کوم عددونه ۹۰ او کوم عددونه ۱۰۰ ته نژدې دي جلا، جلا یې ولیکئ.

۱- د عددونو خط ته په پاملرنې سره د حل شوي مثال په توگه لاندې عددونه کوم عددونه ۶۰ او کوم عددونه ۷۰ ته نژدې دي.

مثالونه:

<input type="text"/>	۶۴	<input type="text"/>	۶۷	<input type="text"/>	۶۰	۶۱
<input type="text"/>	۶۶	<input type="text"/>	۶۳	<input type="text"/>	۷۰	۶۹

۲- د لاندې عددونو خط په نظر کې ونیسئ، کوم عددونه ۴۰ ته او کوم عددونه ۵۰ ته نژدې دي؟

<input type="text"/>	۴۶	<input type="text"/>	۴۸	<input type="text"/>	۴۴
<input type="text"/>	۴۴	<input type="text"/>	۴۲	<input type="text"/>	۴۵

۳- هغه عددونه چې ۷۰ ته نژدې دي په خپلو کتابچو کې په ترتیب سره ولیکئ.

۴- د ۴۰ او ۶۰ په منځ کې څو عددونه ۵۰ ته نژدې دي؟ په ترتیب سره یې ولیکئ.

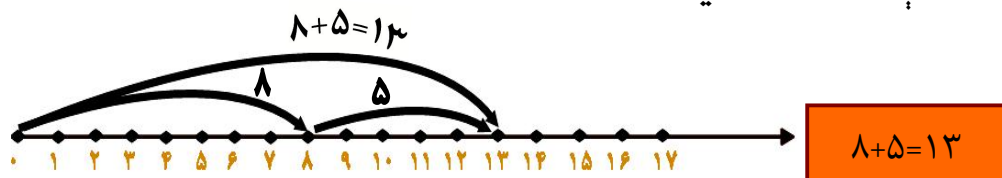
د ۷۹، ۷۵، او ۷۶ عددونو څخه کوم عددونه او یا او کوم یې اتیا ته نژدې دي؟ په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

خوار لسم لوست

په عددي خط باندي د جمعې عمليه

هدف : زده کوونکی به وکړای شي د جمعې عمليه په عددي خط باندي سرته ورسوي.

د $8+5=13$ د جمعې عمليه په عددي خط باندي داسې سرته رسوو. لومړی د لاندي عددي خط په مخ باندي د صفر څخه د ۸ واحدونو په اندازه بنسې خواته حرکت کوو او په نښه کوو، وروسته له هغه په نښه شوې نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه بنسې خواته حرکت کوو، لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسیږو، دا عدد د ۸ او ۵ عددونو د جمعې حاصل نښي.

فعالیتونه

د لاندي شکلونو له مخې د هر یوه ریاضي افاده ولیکئ او د جمعې عمليه سرته ورسوئ.

کوونکی دنده

لاندي عمليې د عددونو د خط پر مخ باندي سرته ورسوئ.

$$3+6=9$$

$$3+4=7$$

پنځلسم لوست

د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه

هدف: زده کوونکي به وکړای شي د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

غواړو د عددي خط پر مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه بنی خواته حرکت کوو. وروسته د همدغه عددي خط پر مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کینې خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته گرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسیږو چې د ۵ عدد رابنډي. د شکل له مخې معلومیږي چې د ۵ د عدد او د حرکت د لومړني نقطې تر منځ فاصله ۵ واحده دی او په ریاضي کې هغه عملیه داسې لیکو.

$$11 - 6 = 5$$

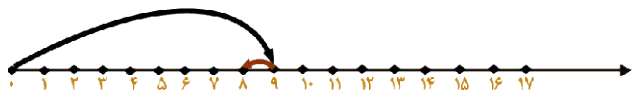

$$12 - 8 = 4$$

۱- د پورته مثال په پام کې نیولو سره دلاندې شکلونو له مخې د تشو ځایونو په ډکولو سره عملیه سرته ورسوئ.

$$\square - \square = \square$$

$$\square - \square = \square$$

۲- د لاندې تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ او د عددونو خط پر مخ باندې ونسیاست؟

$$16 - 7 = ?$$

$$14 - 8 = ?$$

$$8 - 3 = ?$$

د خط پر مخ باندې د لاندې عددونو د تفریق عملیه سرته ورسوئ.

$$7 - 4 = ?$$

شپږم فصل ضرب

شپږسم لوست: د ضرب د عمليې پېژندنه

هدف: زده کونکي د ضرب عمليه چې د څو مساوي عددونو د جمعې لنډې طريقې په مفهوم وپوهېږي.

فعالیتونه

لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ او په شفاهي توګه ورته ځواب وواياست:

۱- په دوه ښاخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستې دي او ټولې څو کیږي؟

۲- په لاندې تصویر کې څو گلدانۍ وینئ او په هر هره گلدانۍ کې څو گلان دي؟ ټول څو گلان کیږي؟

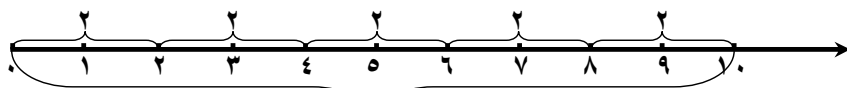
لومړی مثال:

څو قابه وینئ، په هر قاب کې څو دانې ناکه دي او د ټولو ناکو شمېر څو کیږي؟

$$۲+۲+۲+۲=۸$$

په پورته عملیه کې د ۲ رقم ۴ وارې لیدل کیږي، په دې معنا چې: ۴ وارې د ۲ سره مساوي کیږي او د ضرب په شکل یې داسې لیکو. $۲ \times ۴ = ۸$ داسې لوستل کیږي، ۲ ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کیږي.

دویم مثال: د لاندې عددې خط په مخ باندې د ضرب افاده په پام کې نیسو:

$$\begin{aligned} 2+2+2+2+2 &= 10 \\ 2 \times 5 &= 10 \end{aligned}$$

دریم مثال:

شپږ ستوري په څو گروپونو کې وینئ، ټول څو ستوري کېږي؟

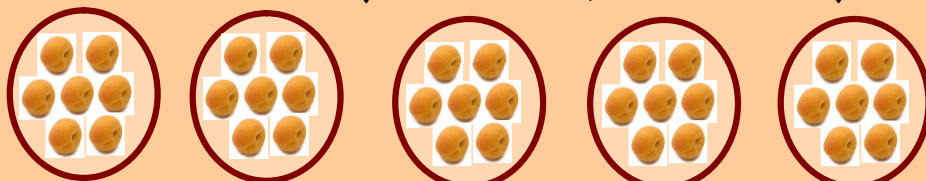
$$6+6+6+6=24$$

$$6 \times 4 = 24$$

هغه د ضرب په شکل داسې لیکو:

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې ولیکئ.

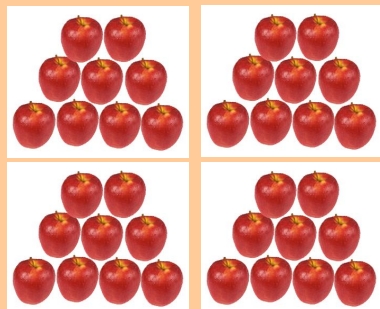
۲- د چاپیریال د موادو په واسطه د 3×3 افاده د جمعې په شکل و بنیاست!

۳- د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل په خپلو کتابچو کې ولیکئ

$$5+5+5+5+5+5+5$$

او حل یې کړئ.

$$\text{---} \times \text{---} = \text{---}$$

مخامخ شکلونه په نظر کې ونیسئ، د هغو د جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او حل یې کړئ.

$$\text{---} + \text{---} + \text{---} + \text{---} + \text{---} = \text{---}$$

$$\text{---} \times \text{---} = \text{---}$$

اوولسم لوست

دیوه رقمي عدد ضربول په دوه رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې یو رقمي عدد په دوه رقمي

تاسو په دویم ټولگي کې د یو رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب ولوستل، اوس د لابنه پوهیدو لپاره د 5×63 د ضرب حاصل له نظره تیر وو. په دې پوښتنه کې لومړی ۵ د یویزو له رقم یعنی ۳ سره ضربوو چې ۱۵ کیږي، د ۵ رقم د ضرب حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو د لسيزو مرتبه یې چې له ۱ لس څخه عبارت دي د لسيزو د مرتبې د عدد په سر یې یاد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} 63 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

اوس ۵ د لسيزو په مرتبه یعنی ۶ کې ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۳۰ کیږي او د حاصل سره (۱) چې یاد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې یې لیکو.

$$\begin{array}{r} 63 \\ \times 5 \\ \hline 315 \end{array}$$

فعالیتونه

لاندي عددونه یو له بل سره ضرب کړئ.

$$\begin{array}{r} 44 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 53 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

یوښتنی:

۱- تش ځایونه د ژبني ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په گټه اخیستني سره په مناسبو عددونو ډک کړئ.

<input type="text"/>	×	۴	=	۱۶	<input type="text"/>	×	۳	=	۲۷	<input type="text"/>	×	۲	=	۱۸
۵	×	<input type="text"/>	=	۲۵	۴	×	<input type="text"/>	=	۲۴	۳	×	<input type="text"/>	=	۲۴

۲- د کین لوري د جدول له بشپړولو وروسته د ښي لوري د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو ډک کړئ.

۵	×	۵	=	۲۵
۶	×	۵	=	
۷	×	۵	=	
۸	×	۵	=	
۹	×	۵	=	
۱۰	×	۵	=	

۵	×	۵	=	۲۵
۵	×	۶	=	
۵	×	۷	=	
۵	×	۸	=	
۵	×	۹	=	
۵	×	۱۰	=	

له لوبیا، وړو ډبرو او یا د چاپیریال له نورو توکو څخه په گټه اخیستني سره د لاندې جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

اتلسم لوست

د ۶ او ۷ ژبني ضرب جدول

هدف: زده کوونکي به د ۶ او ۷ ژبني ضرب زده کړي.

پاملرنه و کړئ!

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

کورنۍ دنده

د جدول له مخې دې د ۶ او ۷ عددنو ژبني ضرب له ياده زده کړي.

مشق اور تمرین

۱. د ژبني ضرب څخه په گټه اخیستني سره لاندې تش
ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$$۴ \times \square = ۲۴$$

$$۴ \times ۷ = \square$$

$$\square \times ۶ = ۲۴$$

$$۷ \times \square = ۴۹$$

$$\square \times ۷ = ۲۸$$

$$۶ \times \square = ۳۶$$

$$۷ \times \square = ۳۵$$

$$\square \times ۷ = ۴۹$$

$$۶ \times ۵ = \square$$

$$۷ \times \square = ۵۶$$

$$\square \times ۶ = ۴۲$$

$$\square \times ۶ = ۵۴$$

$$۶ \times \square = ۴۸$$

$$۹ \times ۷ = \square$$

$$\square \times ۷ = ۵۶$$

$$۶ \times \square = ۵۴$$

$$۷ \times ۶ = \square$$

$$\square \times ۷ = ۶۳$$

$$\square \times ۵ = ۳۵$$

$$\square \times ۶ = ۴۸$$

کورنی دنده

لاندې عددونه ضرب کړئ.

$$۳ \times ۷ = \square$$

$$۴ \times ۹ = \square$$

$$۵ \times ۸ = \square$$

$$۷ \times ۳ = \square$$

$$۹ \times ۴ = \square$$

$$۸ \times ۵ = \square$$

۲- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$4 \times 7 = \square$

$7 \times 4 = \square$

$5 \times 7 = \square$

$7 \times 5 = \square$

$6 \times 7 = \square$

$7 \times 6 = \square$

$3 \times 8 = \square$

$8 \times 3 = \square$

$4 \times 8 = \square$

$8 \times 4 = \square$

$5 \times 8 = \square$

$8 \times 5 = \square$

۳- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 64 \\ \times 7 \\ \hline \square \\ \hline 76 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ \times 6 \\ \hline \square \\ \hline 46 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

کورنۍ دنده

د ۸ او ۷ ژبني ضرب جدول په خپلو کتابچو کې وليکئ.

نولسم لوست

د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدولونه

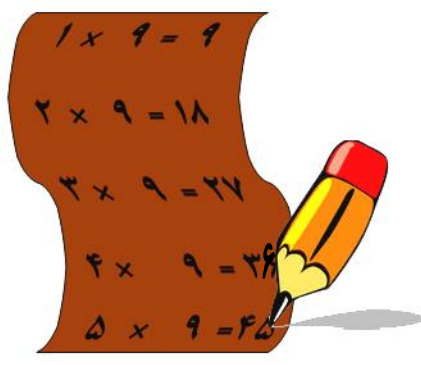
هدف : زده کوونکي به د ۸ ، ۹ او ۱۰ عددونو په ژبني ضرب پوه شي او په ورځني ژوند کې ورڅخه ګټه واخلي.

د ژبني ضرب لاندې هر یوه جدول ته پاملرنه وکړئ.

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

زده کوونکي دې د ۸ او ۹ ژبني ضرب د کاغذ په ټوټو باندې وليکي او یاد دې کړي.

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په گټه اخستني سره لاندې تش ځايونه ډك كړئ.

۸			۲۴			۵۶		۸۰
---	--	--	----	--	--	----	--	----

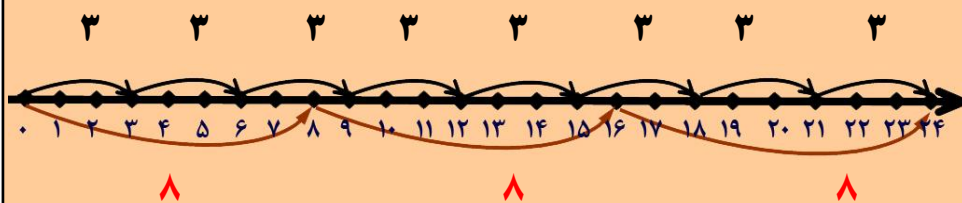
۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر کې نیولو سره لاندې تش ځايونه ډك كړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱	
---	----	--	----	--	--	--	--	----	--

۷		۲۱			۴۲			۶۳	
---	--	----	--	--	----	--	--	----	--

۳- په يوه بڼ کې ۸ هلکان د منو په ټولولو بوخت دي، که چېرې هر هلك ۷ دانې منې ټولې كړې وي، معلوم كړئ چې ټولې يې څو منې ټولې كړې دي.
يادونه: لاندې مثال په پام کې ونیسئ.

$۸ \times ۳ = ۲۴$ يا $۳ \times ۸ = ۲۴$

د پورته مثال سره سم لاندې پوښتنې په عددي خط باندې حل كړئ.

الف: $۹ \times ۲ = ۱۸$ $۲ \times ۹ = ۱۸$

ب: $۴ \times ۶ = ۲۴$ $۶ \times ۴ = ۲۴$

لاندي پوښتني د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 128 \\ \times 9 \\ \hline 1152 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ \times 8 \\ \hline 376 \end{array}$$

۱ مثال:

$$\begin{array}{r} 38 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 114 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 289 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 98 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 178 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

۲- د لاندي شکل په پام کې نيولو سره د ضرب رياضيکي افادي وليکئ.

کوڼی دنده

ټول زده کوونکي دې ۸، ۹، او ۱۰ ژبني ضرب له ياده زده کړي او په خپلو کتابچوکې دې وليکي.

شلم لوست

د (۱۰-۱) پوري د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طريقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپيژني او له هغه څخه گټه واخستلای شي.

لاندي د ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخستنې طريقه:

د ۴×۵ د ضرب د پيدا کولو له پاره د بني لاس يوې گوتې ته د لومړۍ ليکې د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کيڼ لاس يوې گوتې ته د لومړۍ ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه بني خواته حرکت ورکړئ، په نتيجه کې دواړه گوتې په يوه عدد باندې سره يو ځای کيږي، کله چې عدد ولولئ ليدل کيږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۴×۵ د عمليې د ضرب حاصل دی. يعنې: $۴ \times ۵ = ۲۰$

۱- د جدول څخه په گټې اخیستو سره ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تشو ځایونو کې ولیکئ.

$$5 \times 6 = \square$$

$$10 \times 1 = \square$$

$$7 \times 8 = \square$$

$$6 \times 8 = \square$$

$$9 \times 6 = \square$$

$$4 \times 8 = \square$$

۲- لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه یې د ژبني ضرب په جدول کې پیدا کړئ.

۴	۶	۵	۹	۸	۷
× ۵	× ۸	× ۷	× ۶	× ۸	× ۶
\square	\square	\square	\square	\square	\square

۳- په متناوب ډول ، اته ، اته وشمیرئ او تش ځایونه پرې ډک کړئ.

\square	۷۲	\square	۵۶	\square	\square	۳۲	\square	\square	۸
-----------	----	-----------	----	-----------	-----------	----	-----------	-----------	---

۴- د ژبني ضرب څخه په گټې اخیستني سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو ډک کړئ.

\square	\square	۹	۹	\square
× ۰	× ۹	× ۶	× \square	× ۶
\square	۷۲	\square	۴۵	\square

۸	۸	۶	۷
× \square	× \square	× \square	× \square
\square	\square	۵۴	\square

۵- په ۸، ۶ او ۴ عددونو کې ډیر لوی عدد له ډیر کوچني عدد سره ضرب او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

۶- لطیفې ۹ قطي تباشیر راواخیستل که چېرې په هرې قطي کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمه تباشیر اخیستلي دي؟

۷- د ژبني ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډک کړئ.

×	۸	۷	۹	۵	۶
۸					
۷					
۹					

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

$$\begin{array}{r} 22 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 14 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

یو ویشتم لوست

د ضرب په عملیه کې د بدلون خاصیت

هدف: زده کوونکي به د ضرب په عملیه کې د بدلون په خاصیت پوه او په ضرب کې به د بدلون خاصیت سر ته ورسوي.

مثال: تاسو پوهیږئ چې : $6+6+6+6+6=30$

یا:

د ضرب حاصل	د ضرب دویم جز	د ضرب لومړی جز
۳۰	۵	۶

$6 \times 5 = 30$

اوس غواړو چې د ۵ عدد ۶ واري جمع کړو.

یا:

د ضرب حاصل	د ضرب دویم جز	د ضرب لومړی جز
۳۰	۶	۵

$5 \times 6 = 30$

د دوو پورتنیو افادو له پرته کولو څخه دا نتیجه اخستل کیږي چې د ضرب د اجزاوو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. یعنې:

$6 \times 5 = 5 \times 6 = 30$

فعالیت

۱- د ۵۶ = $7 \times \square$ افاده په نظر کې ونیسئ:

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟

ب: د ۷ عدد د ضرب کوم جز دی؟

ج: د ۵۶ عدد په څه نامه یادېږي؟

د: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

۲- د $56 = 7 \times \square$ په افاده کې .

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟

ب: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادې یو له بله سره پرتله کړئ او وواياست چې څه

توپیر لري؟

د: کومه پایله چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرتله کولو څخه لاس ته راغلې په

خیلو کتابچو کې یې ولیکئ.

د نمونې په ډول خالي ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ:

۷	×	۶	=	۶	×	۷	=	۴۲
۶	×	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>	×	۶	=	۵۴
۷	×	۸	=	<input type="text"/>	×	۷	=	۵۶

نمونه:

۱- د کین لوري د ضرب څخه په گټې اخستنې سره د ښي لوري د ضرب تش ځایونه بشپړ کړئ.

$6 \times 7 = \square$	\longleftrightarrow	$7 \times \square = 42$
$9 \times 7 = \square$	\longleftrightarrow	$\square \times 9 = 63$
$3 \times 8 = \square$	\longleftrightarrow	$8 \times \square = 24$
$6 \times 4 = \square$	\longleftrightarrow	$\square \times 6 = 24$
$7 \times \square = 21$	\longleftrightarrow	$3 \times \square = 21$

۲- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډک کړئ.

ج: ۷

$$\begin{array}{r} \square \\ \times \square \\ \hline \square \end{array}$$

ب: ۶

$$\begin{array}{r} \square \\ \times \square \\ \hline \square \end{array}$$

الف: \square

$$\begin{array}{r} \square \\ \times 4 \\ \hline 4 \end{array}$$

۳- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

\times	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			۶۰			۹۰	

\times	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷	۷			۲۸			۴۹			

\times	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸		۱۶			۴۰		۵۶		۷۲	

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه ولیکئ چې د ضرب حاصل یې بدلون ونکړي.

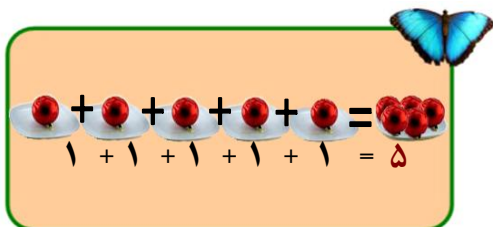
$$\square \times 4 = 4 \times 7 = \square$$

$$8 \times 4 = \square \times 8 = \square$$

دوه ويشتم لوست

په ۱، ۱۰، او ۱۰۰ کې د يوه عدد ضربول

هدف: زده کوونکي به په ۱، ۱۰، او ۱۰۰ کې د يوه عدد ضربول د يوي آسانې طريقې په توگه وپېژني.

په لنډ ډول داسې ليکل کيږي.

$$1 \times 5 = 5$$

کولای شو چې د ضرب عمليه په لاندې ډول هم وښيو.

په پورته شکل کې ۵ دانې منې يو واري وينو نو د ضرب عمليه يې داسې

$$1 \times 5 = 5$$

ليکو.

له پورته دوو عمليو څخه دا نتيجه لاس ته راځي، که چيرې (۱) په هر عدد کې او يا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی، نو ليکلی شو چې:

$$1 \times 8 = 8$$

$$8 \times 1 = 8$$

$$4 \times 1 = 4$$

$$1 \times 4 = 4$$

$$64 \times 1 = 64$$

$$1 \times 64 = 64$$

په تشو ځایونو کې د حل شوي مثال په ډول مناسب عددونه ولیکئ.

مثال: $1 \times 9 = 9$

$1 \times 182 = \square$

$1 \times 71 = \square$

$1 \times 1 = \square$

$\square \times 420 = 420$

$\square \times 254 = 254$

$\square \times 1 = 1278$

$307 \times \square = 307$

$194 \times 1 = \square$

$2781 \times 1 = \square$

$4005 \times \square = 4005$

$7002 \times 1 = \square$

$1 \times \square = 2764$

$\square \times 265 = 265$

$7640 \times \square = 7640$

$601 \times 1 = \square$

زده کوونکي دې د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړي.

$61 \times 1 = ?$

$184 \times 1 = ?$

$1 \times 740 = ?$

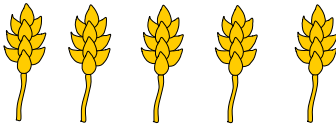
د ۱۰ ضربول په يوه عدد کې:

مثال: $۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۵۰$

تاسو پوهیږئ چې:

۱۰ پنځه واري جمع شوي دي.

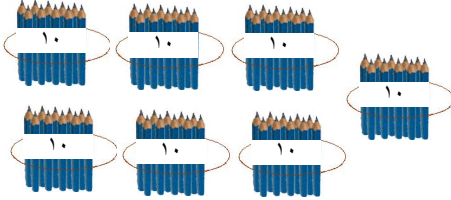
$$۱۰ \times ۵ = ۵۰$$

مثال ۲: $۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰$

۱۰ اووه واري جمع شوي دي.

$$۱۰ \times ۷ = ۷۰$$

له پورته شکلونو او عملیو څخه معلومیږي، که چېرې ۱۰ په هر عدد کې ضرب شي او یا هر عدد په ۱۰ کې ضرب شي، لومړی یو په هم هغه عدد کې ضربوو بیا د ضرب د حاصل بنسټی خواته یو صفر لیکو یا په لنډ ډول د هم هغه عدد بنسټی خواته یو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځای کې یې لیکو.

فعالیت: لاندې پوښتنې حل کړئ.

$۱۰ \times ۹ =$

$۱۰ \times ۱۳۴ =$

$۱۰ \times ۷۶۸ =$

$۸ \times ۱۰ =$

$۷۲۱ \times ۱۰ =$

$۲۳۵۶ \times ۱۰ =$

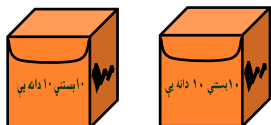

په یو رقمي عددونو کې د (۱۰) عدد ضرب او په یو رقمي عددونو کې د (۱۰) عدد ضرب د لاندې جدول په خالي ځایونو کې ولیکئ او نتیجه یې ولیکئ چې یو له بل څخه څه توپیر لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

په یوه عدد کې د ۱۰۰ ضربول:

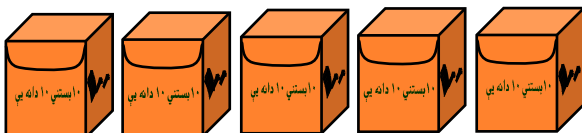
لومړی مثال:

$$100 + 100 = 200$$

دوه ځلي ۱۰۰ لیدل کیږي. $100 \times 2 = 200$

دویم مثال:

$$100 + 100 + 100 + 100 + 100 = 500$$

$$100 \times 5 = 500$$

د پورتنیو عملیو او شکلونو څخه نتیجه لاس ته راځي، که چېرې ۱۰۰ په یوه عدد کې یا یو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي، کولی شو عدد د ضرب د حاصل په ځای کې ولیکو او ښي خوا ته یې دوه صفرونه کیږدو.

دلاندې عملیو د ضرب حاصل پیدا کړئ:

$$6 \times 100 = ?$$

$$67 \times 100 = ?$$

$$213 \times 100 = ?$$

$$47 \times 100 = ?$$

$$16 \times 100 = ?$$

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي:

$$100 \times 5$$

$$100 \times 4$$

$$100 \times 3$$

لاندي پوښتنې د حل شوو مثالون په څير په خپلو کتابچو کې حل کړئ.
مثالونه

$$100 \times 2 = 200$$

$$100 \times 10 = 1000$$

۱:-

100	×		=	400
	×	6	=	600
100	×		=	900
9	×		=	900

	×	11	=	1100
100	×		=	2500
	×	20	=	2000
	×	100	=	2000

۲- یو سړي یو کارتن منې په ۱۰۰ افغانۍ وپلورلې، د ۸ کارتنو قیمت معلوم کړی .

۲- که یو کس په یوه ورځ ۲۵۰ افغانۍ اجوره واخلي، د ۱۰۰ ورځو اجوره یې څو افغانۍ کیږي؟

که چېرې په یوه کارتن کې ۱۰۰ پاکټه چاکلېټ وي، معلوم یې کړئ چې په ۷ کارتنو کې به څو پاکټه چاکلېټ موجود وي؟

۱ - لاندې عددونه یوله بله سره ضرب کړئ.

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 86 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 82 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 84 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 240 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 890 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 760 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 604 \\ \times 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 604 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 740 \\ \times 100 \\ \hline \end{array}$$

۲ - یوه هتیاوال په یوه ورځ کې ۱۰۰ متره توکر وپلورل، که چېرې د یو متر توکر بیه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم یې کړئ چې څو افغانۍ یې په لاس راوړې دي.

۳ - که چېرې یوې کورنۍ په یوه میاشت کې د ۱۰۰ افغانیو بوره اخیستې وي، معلوم یې کړئ چې نوموړې کورنۍ به په ۱۲ توکي د څو افغانیو بوره راواخلي؟

د ۷۰، ۸۴، ۹۲، ۹۰ او ۳۵ عددونه د (۱۰) او (۱۰۰) عددونو کې ضرب کړئ، د ۱۰ او ۱۰۰ د ضرب حاصل یې یوله بله سره پر تله او نتیجې یې ولیکئ.

اووم فصل داندازه کولو واحداث

در ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کوونکي به متر د اوږدوالي د واحد په توگه وپېژني او له هغه څخه به په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهیمې خپلې خورته ولیکل چې زه د کړکۍ یوې پردې ته اړتیا لرم، مهربانې وکړه داسې یوه پرده راولیږه چې جگوالي یې ۱۰ لوېشتې او سور یې ۱۲ لوېشتې وي. د فهیمې خور بشارته ولاړه د خپلې خور له هدايت سره سم یې ټوکر واخيسته پرده یې ور څخه وگنډله او ور وپلیرله. کله چې فهیمې پرده په کړکۍ باندې را وځړوله ډېره خواشېنې شوه، د هغې د خواشینتیا علت څه وي؟
څرنگه چې لویشتې یوله بله سره توپیر لري او پرده یې د اړتیا سره سمه نه وه لنډه شوه اوس تاسو ووايست چې څه باید وکړو.

څرنگه چې د نړۍ ټول خلك د دغه ډول ستونزو سره مخامخ اولاس په گړپوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کیږي ومانه چې نن د اوږدوالي له همدې واحد څخه کار اخستل کیږي.

فعالیتونه: بنوونکی دې دوه تنه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او یو د بل په واسطه دې دهغوی قدونه اندازه کړي.

- ۱- د خپل ټولگي اوږدوالی او سور د متر په واسطه اندازه کړئ
- ۲- ستاسو په ډله کې د کوم یوه د قد اوږدوالی له یو متر څخه زیات دی؟
- ۳- ستاسو په ډله کې د کوم یوه غړي د قد اوږدوالی له یوه متر څخه کم دی؟
- ۴- ستاسو د ټولگي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟
- ۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که کم؟
- ۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولوپشتې کم دی؟

د خپل کور د یوې کوتې اوږدوالی او سور د متر په واسطه اندازه کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

څلورويشتم لوست

سانتي متر

هدف: زده کونکي به سانتي متر د متر د جزء (د يوه متر د سلمې برخې) په توگه وپيژني او په ورځني ژوند کې به له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به ليدلي وي چې ټوکر پلورونکي د ټوکر د اخیستلو او پلورلو لپاره ديوې فلزي ټوټې څخه کار اخلي، ترکانان، معماران او مهندسان د شيانو د اوږدوالي د اندازه کولو لپاره د متر له فيتو څخه کار اخلي بناغلی بنوونکی دې په ټولگې د تختې په مخ باندې ديوه متر په اندازه يو خط رسم کړي او د زده کوونکو پام دې ورته را وگرځوي، بيادې زده کوونکو ته دنده ورکړي، هغه متر چې له لرگي، لښتې يا تار څخه يې جوړکړی دی، څرنگه ورڅخه کار اخلي؟ ترڅو د ټولگي او ميز اوږدوالی او سور اندازه کړي. په ځينو حالاتو کې به ووينئ چې د ميز اوږدوالی او سور له متر څخه زيات يا کم دی، په دې صورت کې اړتيا پيدا کيږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپيژنو، نو که چېرې يو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې ته يې يو سانتي متر وايي. تاسو کولی شئ سانتي متر د خپل خط کش په ليدو سره وپيژنئ.

$$100 \text{ سانتي متره} = 1 \text{ متر}$$

=

۱- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کیږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ.

۴- که چېرې ستاسو د مېز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دوو مترو څخه لږ وي، د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ب ج ، او ا ج د قطعه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ او وویاست چې هر یو څو سانتي متره دی؟

زده کوونکي دې د ۵ سانتي مترو، ۱۰ سانتي مترو او ۲۰ سانتي مترو په اندازه قطعه خطونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي.

پنځه و یستم لوست

د یسی متر

هدف: زده کوونکي به وکولی شي چې د یسی متر د متر د جزء په توگه وپېژني او د اړتیا په وخت کې کار ور څخه واخلي.

فعالیتونه

- ۱- خپل خط کش څخه په کار اخیستنې سره لاندې فعالیتونه سر ته ور سوئ.
 - ۲- ستاسو خط کش څو سانتي مترو دی؟
 - ۳- د ۱۰ سانتي مترو په اندازه یو قطعه خط رسم کړئ.
 - ۴- د یوې لښتې یا د کاغذ له تړېشې څخه د ۱۰ سانتي مترو په اندازه جلا کړئ.
 - ۵- د جلا شوي لښتې یا د کاغذ د تړېشې په واسطه یو متر واټن اندازه کړئ.
 - ۶- و وایاست ستاسو د جلا شوي برخې څو لښتې یو متر کیږي؟
 - ۷- هغو زده کوونکو چې په دقیقه توگه یې کار سر ته رسولی دی بنایې و وایې چې ۱۰ لښتې یا ۱۰ تړېشې یو متر کیږي، هغه دې تشویق شي او پوښتنې دې ور څخه وشي.
 - ۸- په تاسو کې څوک ویلی شي چې دغه د ۱۰ سانتي مترو لښته په بل څه نامه یادېږي؟
 - ۹- باید وپوهیږئ چې دا د ۱۰ سانتي مترو واټن یو دیسی متر بلل کیږي.
 - ۱۰ نو ویلی شو:
- ۱۰ دیسی متره = یو متر ۱۰ سانتي متره = ۱ دیسی متر

- ۱- ۴ متره څو دیسی متره کیږي؟
- ۲- د کریم د قد اوږدوالی ۱۳۰ سانتي متره دی، د کریم د قد اوږدوالی په دیسی متر سره معلوم کړئ؟
- ۳- و وایاست چې ۱۲۵ سانتي متره څو دیسی متره او څو سانتي متره کیږي؟

د یو دیسی متر جلا شوي لښتې څخه کار واخلي د خپل کور د یوه وره سور اندازه کړئ او و وایاست چې څو دیسی متره او څو سانتي متره کیږي؟

شپر و یستم لوست

ملي متر

هدف: زده کورونکي به وکولی شي چې ملي متر و پيژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توگه ور څخه کار واخلي.

فعالیتونه

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

دا شکل د یوه سانتی متر واټن (فاصله) رابښي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوی دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وایي په دې صورت کې.

0 ملي متره = ۱ سانتی متر کیږي

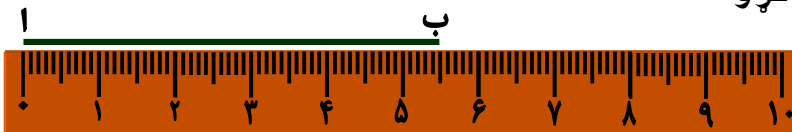
لومړی مثال: ۲ سانتی متره څو ملي متره کیږي؟

حل: پوهیږو چې یو سانتی متر له لسو ملي مترو سره مساوي دی، نو ۲ سانتی متره مساوي کیږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره

یا ۲۰ ملي متره = ۱۰ × ۲ ملي متره

دویم مثال: غواړو چې د لاندې قطعه خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

د خط کش صفر د (۱) له ټکي سره سم ږدو لیدل کیږي چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتی مترو څخه ۵ ملي متره زیات دی، نو وایو چې ددې قطعه خط اوږدوالی ۵ سانتی متره او ۵ ملي متره دی.

په عمومي توگه ليکلی شو چې:

- ۱۰ ديسي متره = ۱ متر
- ۱۰۰۰ سانتي متره = ۱ متر
- ۱۰۰۰۰ ملي متره = ۱ متر
- ۱۰ سانتي متره = ۱ ديسي متر
- ۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر

د حل شوي مثال څخه په گټې اخيستنې سره لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟
۲. ۶ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟
۳. د خپل خط کش څخه په گټې اخيستنې سره لاندې قطعه خطونه اندازه کړئ او وواياست چې هر یو څو سانتي متره او څو ملي متره کيږي؟

۴. ۵ سانتي مترو او ۵ ملي مترو په اندازه یو قطعه خط رسم کړئ
۵. یو قطعه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره کم وي.

- ۲ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟
- ۵ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟
- ۴ ديسي متره څو سانتي متره او څو ملي متره کيږي؟

اووه ويشتم لوست

کيلو متر

هدف: زده کړونکي به وکولی شي چې د متر څخه لوی واحد، (کيلو متر) وپيژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه، پلار جاننه کوچني واټنونه (فاصلې) مو دديسي متر، سانتي متر، ملي متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کولای شو؟ پلار يې ځواب ورکړ، زويه، لوی واټنونه لکه: د ښارونو او هيوادونو تر منځ واټنونه د کيلو متر په واسطه اندازه کيږي.

حامد پوښتنه وکړه کيلو متر څه شی دی؟ پلار يې ځواب ورکړ، زر (۱۰۰۰) متر واټن ته يو کيلو متر وايي. يعنې: ۱۰۰۰ متره = ۱ کيلو متر مثال: که چيرې د دوو ښارونو تر منځ واټن ۶ کيلو متره وي، نوموړی واټن په متر سره حساب کړئ.

$$6000 \text{ متره} = 1000 \text{ متر} + 1000 \text{ متر} + 1000 \text{ متر} + 1000 \text{ متر} + 1000 \text{ متر} + 1000 \text{ متر}$$

$$6000 \text{ متر} = 6 \times 1000$$

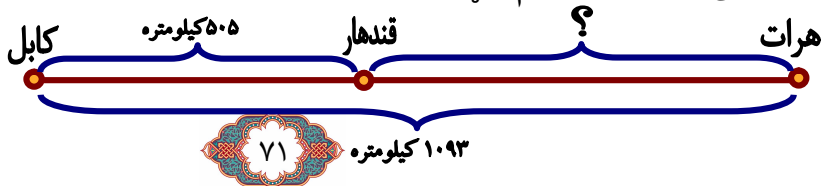
په پورته مثال کې سربېره پر دې چې د متر او کيلو متر تر منځ په رابطه پوه شوو، که چيرې يو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي کولی شو د ضرب په حاصل کې د هم هغه عدد ښی، خواته درې صفرونه وليکو.

۱. ۴ کيلو متره له څو مترو سره مساوي کيږي؟
۲. ۷ کيلو متره له څو مترو سره مساوي کيږي؟
۳. ۲ کيلو متره څو متره کيږي؟

۱- د کابل او هرات تر منځ واټن ۱۰۹۳ کيلو متره دی، که چيرې د کابل او قندهار تر منځ واټن ۵۰۵ کيلو متره وي، د قندهار او هرات تر منځ واټن معلوم کړئ.

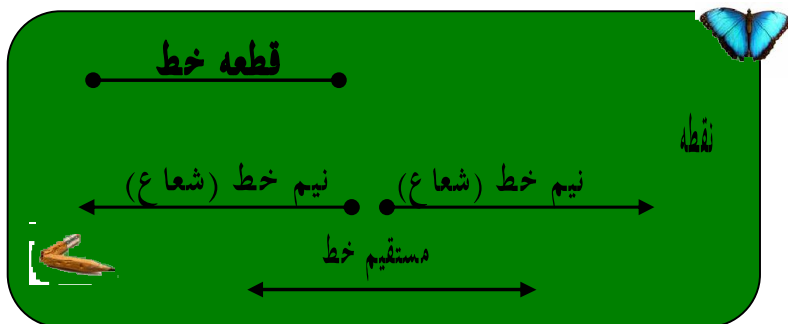
اتم فصل هندسه

اته و يشتم لوست: نقطه، قطعه خط، نیم خط او مستقیم خط

هدف: زده کونکي به نقطه، قطعه خط، نیم خط (شعاع) او مستقیم خط وپېژني او یو له بله سره یې توپیر وکړای شی.

فعالیتونه

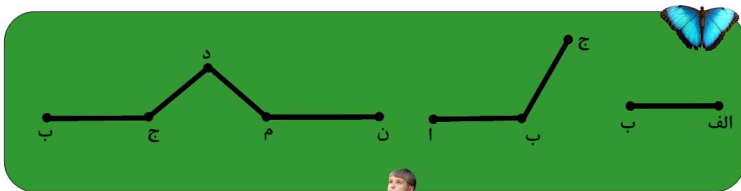
تا سو لاندې هندسي شکلونو او نومونو ته پاملرنه، و کړئ. او له هر یوه سره چې بلدتیا لرئ، نوم یې واخلئ او رسم یې کړئ.

پورتني شکلونه په نظر کې ونیسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

- ۱- دا () نښه چې د پینسل د څوکې په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ ایښودل شوې ده څه نوم یې لري؟
- ۲- د (● ————— ●) شکل د څه په نامه یا د یې لري؟
- ۳- که چیرې د خپل پینسل څوکه په کاغذ باندې کیر. دو او په مستقیم ډول حرکت ورکړو، څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندې شکلونو کې څو قطعه خطونه وجود لري؟

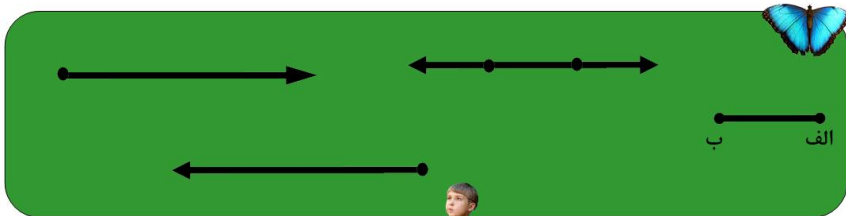
۵- که چېرې د (ا ب) قطعه خط تر نسی او کینې خواته امتداد ورکړو، کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

۶- که چېرې د (ب) له نقطې څخه نسی خواته یو مستقیم خط رسم او ادامه ورکړو، کوم شکل لاس ته راځي؟ رسم یې کړئ.

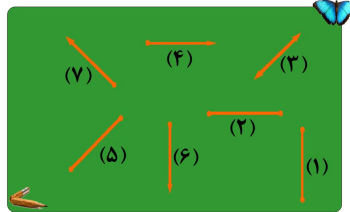
- زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نو مونه دې ولیکي.

- د کاغذ پرمخ دوه نقطې وټاکئ او بیا یې په مستقیمه توگه یو له بل سره ونښلوئ، په دواړو نقطو باندې نومونه کیږدی. یعنی ا، ب، وواياست چې دا خط په څه نامه یادیږي؟

۱- له دې شکلونو څخه کوم یو یې مستقیم خط، کوم یو یې نیم خط (شعاع) او کوم یو یې قطعه خط دی؟

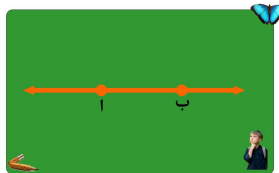
د لومړي پوښتنې شکلونه په نظر کې ونیسئ، د شکلونو له مخې لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

الف: آیا یو مستقیم خط او یوه شعاع یو له بله توپیر لري؟

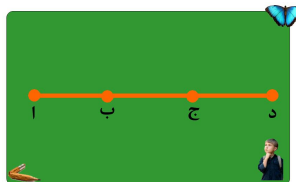
ب: یوه شعاع او یو قطعه خط یو له بل سره څه توپیر لري؟

ج: یو قطعه خط او یو مستقیم خط یو له بل سره څه توپیر لري؟

۲- په لاندې شکل کې څو مستقیم خطونه او څو قطعه خطونه دي؟

په لاندې شکل کې څو قطعه خطونه لیدلی شئ؟ د دوو نقطو په واسطه یې وښیاست.

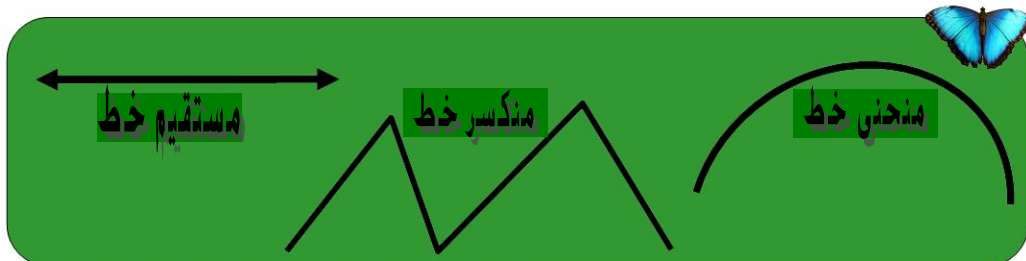
نهه ويشتم لوست

د خط ډولونه

هدف: زده کوونکي به مستقیم، منکسر او منحنی خطونه وپېژني او یو له بل سره یې توپیر وکړای شي.

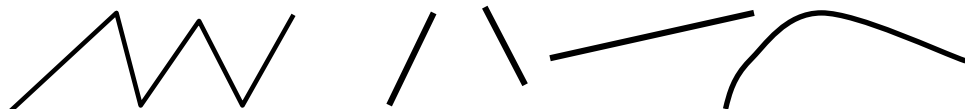
فعالیتونه

د چوکاټ د شکلونو نومونه ولولئ او په خپلو کتابچو کې یې رسم کړئ.

لاندې پوښتنو ته ځوابونه وواياست.

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم یو منکسر خط دی او کوم یې منکسر خط نه دی؟

ب: ستاسو د مېز یوه څنډه یا د کتاب یوه څنډه مستقیم خط دی او که منحنی خط؟

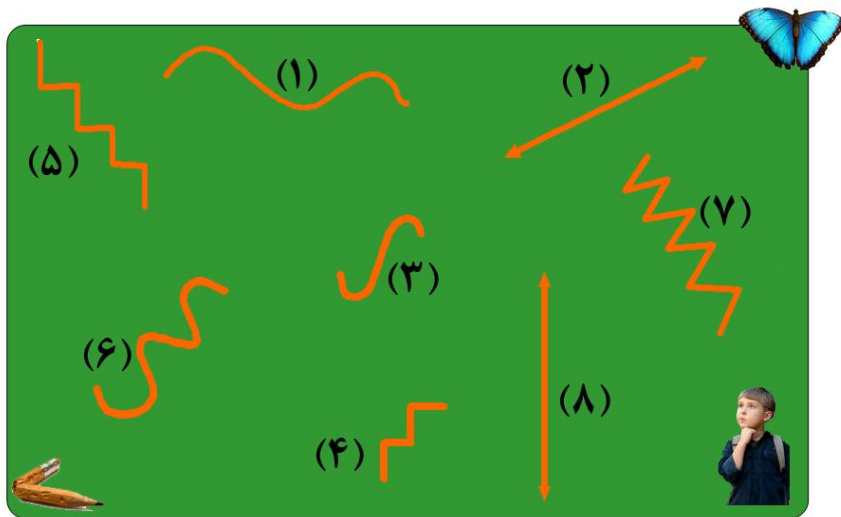
ج: د ا ← ب او ج → د شکلونه یو له بل سره څه توپیر لري؟

د: که چیرې یو تار د دواړو لاسونو په واسطه بڼه کش کړی، کوم خط
بښی؟ که چیرې کش یې نکړی او خپل لاسونه سره نژدې کړی کوم
خط بښی؟

ه: په خپل ټولگي کې د خوشیانو نومونه واخلئ چې د منکسر خط او
منحني خط شکلونه ولري.

۱- لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ، هر یو شکل په خپلو کتابچو کې
رسم او نومونه یې ولیکئ.

۲- د خپل چاپیریال د هغو شیانو او شکلونو نومونه په خپلو کتابچو کې
ولیکئ چې د منکسر، منحني او مستقیم خطونو شکل ولري.

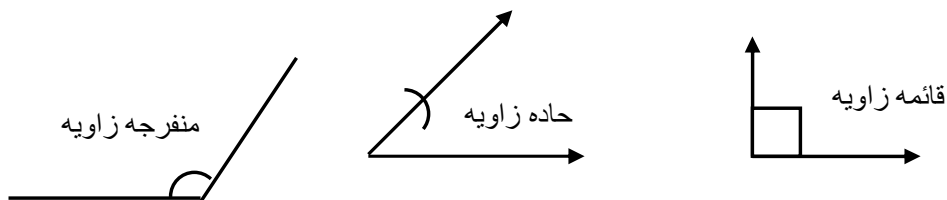
دېرشم لوست

د زاویو ډولونه

هدف: زده کوونکي به زاویه او د هغې ډولونه وپېژني.

فعالیتونه

تاسو له لاندې شکلونو سره پیژند گلوي لری.

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توگه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په گټې اخیستنې سره نورې زاویې وپېژنو.

گرانو زده کوونکو! تاسو هر یو یوه توتیه کاغذ په لاس کې ونیسئ.

الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ په یو بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي

کاغذ څنډې په یو بل باندې منطبق راشي.

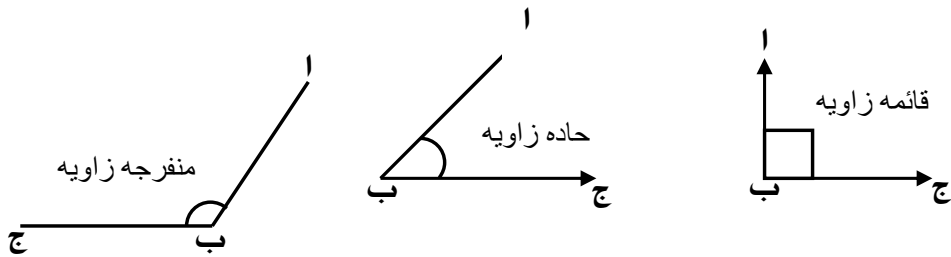
ج: د قات شوي کاغذ کتج یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوي کتج د کاغذ په مخ باندې کیږدئ او زاویه رسم کړئ.

ه: خپلې رسم کړې زاویې ته پاملرنه وکړئ او وواياست چې د لاندې

کومې یوې زاویې سره برابره ده؟ او همدارنگه چې له کومې زاویې

څخه لویه او کومې یوې څخه کوچنۍ ده؟

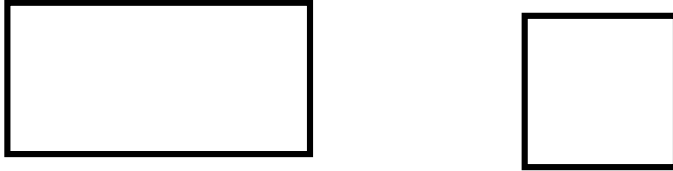
په پورته شکلونو کې به وویښی چې ستاسو جوړه کړې زاویه د قایمې زاویې سره برابره، حاده زاویه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاویه له هغې څخه لویه ده.

زده کوونکي دې د کاغذ له یوې توتې څخه قایمه زاویه جوړه کړي او ټولگي ته دې را وړي.

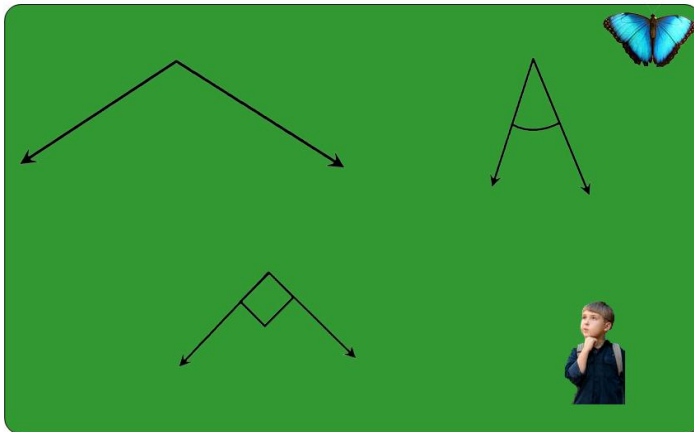

۱- د خپلې جوړې کړې قایمې زاویې په کارولو سره لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم او د هغو له زاویو سره یې پر تله کړئ. وویاست چې هر یو شکل څو زاویې لري او د هر شکل نوم ولیکئ.

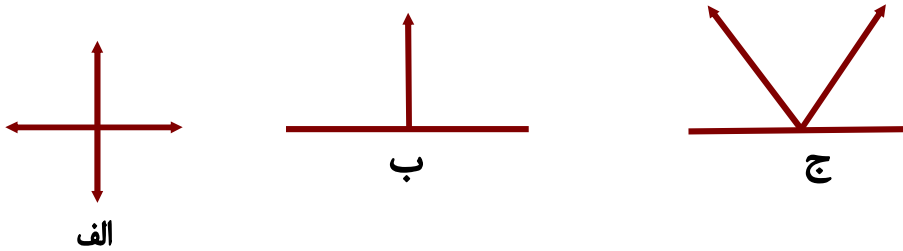

له پرته کولو وروسته به تاسو ووینئ چې مربع د څلورو قایمو زاویو لرونکې او مستطیل هم څلور قایمې زاویې لري. اوس وویاست چې د هغو ترمنځ توپیر څه شی دی؟

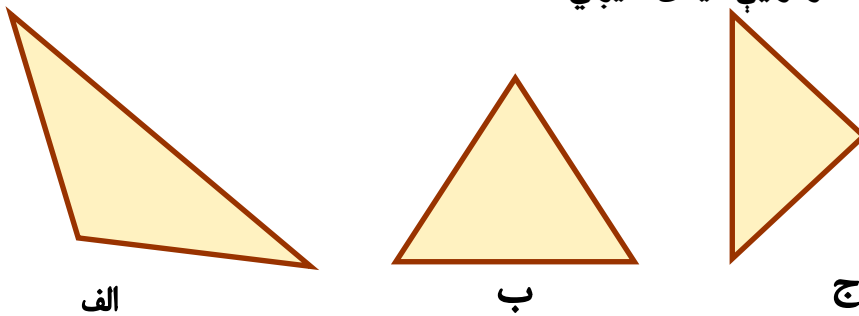
۲- د خپلې جوړې کړې قایمې زاویې څخه کار واخلي او په لاندې شکلونو کې حاده، قایمه او منفرجه زاویې وښیاست.

۳- د خپلې قایمې جوړې کرې زاوېې څخه په کار اخستنې سره دلاندې شکلونو زاوېې اندازه کرې او وویاست چې په هر شکل کې څو قایمې زاوېې لیدل کېږي او دهغو حاده او منفرجه زاوېې هم وښیاست.

۴- په لاندې شکلونه کې څو حاده زاوېې، څو منفرجه زاوېې او څو قایمه زاوېې لیدل کېږي.

د خپل ټولگي او کور ځينو اسبابونو ته ښه ځیر شئ، په نوموړو اسبابو کې (حاده، قایمه او منفرجه) زاوېې چې په نښه کرې.

يو دېرشم لوست

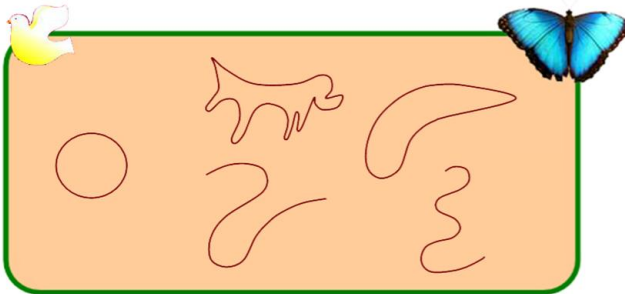
خلاص او تېرلي شكلونه

هدف: زده كړونكي به خلاص او تېرلي شكلونه وپېژني او يو له بله سره يې توپير او تشخيص كړي.

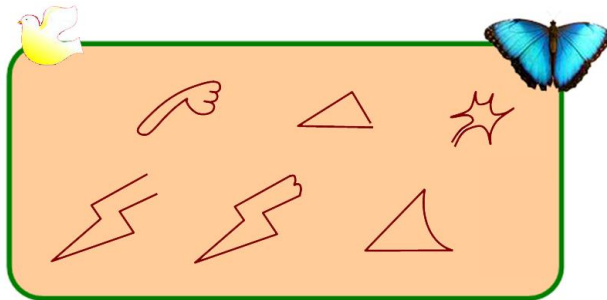
فعاليتونه

پاملرنه وكړئ:

دا يو خلاص شكل دى او دا يو تېرلى شكل دى. دا يوه خلاصه منحني او دا يوه تېرلي منحني ده.
۱- په لاندې شكلونو كې تېرلي او خلاص شكلونه وبنښاست.

۲- په لاندې شكلونو كې كوم يو خلاص او كوم يو تېرلى دى؟

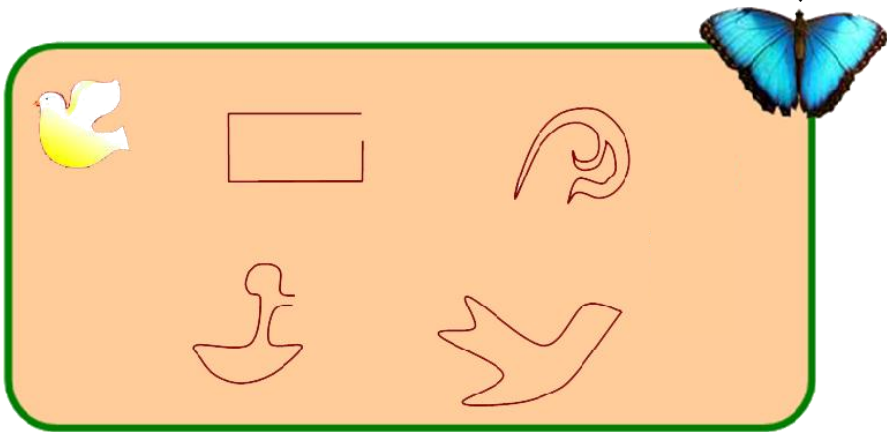
۳- الف: آیا مثلث خلاص شکل دی او که ترلی؟

ب: آیا مربع خلاص شکل دی او که ترلی؟

ج: آیا مستطیل خلاص شکل دی او که ترلی؟

د: آیا دایره خلاصه منحنی ده او که ترلی؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو ترلی او کوم یو خلاص دي؟

۵- هغه خلاص او ترلي شکلونه چې په خپل ټولگي کې وینئ و بنیاست.

۶- د دریو قطعه خطونو او څلورو قطعه خطونو په واسطه خلاص او ترلي شکلونه رسم کړئ.

په خپله خوښه یو خلاص او یو ترلی شکل په خپلو کتابچو کې رسم او په بل درسی ساعت کې یې راوړئ.

دوه دیرشم لوست

د اوږدوالي اټکلي او دقیق اندازه کول

هدف: زده کوونکي د تخمین په مفهوم پوه شي او وکولای شي په دقیق توګه کمیټونه اندازه کړي.

لومړی د لاندې هر قطعه خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالي د خط کش په واسطه اندازه کړئ. په غور سره وګورئ چې ستاسو تخمین تر کومه حده واقعیت ته نژدې دی؟

د درکړل شوو قطعه خطونو د

اټکلي او دقیق اندازه کولو وروسته
مخامخ جدول بشپړ کړئ.

توتبه خطونه	اټکلي اندازه	دقیق اندازه
الف ب		
د ج		
ن م		
ه و		
ک ل		
ز ر		

الف

د ج

ن م

ه و

ک ل

ز ر

زده کوونکي دې د پورتنیو قطعه خطونو اوږدوالي په نظر کې ونیسي، له اوږده قطعه خط څخه دې د لنډه قطعه خط خواته ترتیب او ولیکي.

لاندي جدول ته پاملرته وکړئ هرې ډلې ته دې د لاندي جدول په ډول يو جدول رسم کړي، د ډلو د يوه، يوه زده کوونکي قد دې په ترتيب سره د لومړي اټکل او وروسته دې په دقيقه توگه اندازه کړي.

د قد اندازه		د هرې ډلې د زده کوونکو نومونه
دقيق	اټکلي	

هره ډله دې د اړوند جدول د بشپړولو وروسته په خپله د ډلې زده کوونکي پرته کړي چې د کوم يوه زده کوونکي اټکل حقيقت ته ډير نژدې دی او هغه دې يادداښت کړي، بيا دې لومړی تن د هرې ډلې سره پرته شي په ډلو کې دې لومړی، دويم او دريم معلوم کړي او ممتاز زده کوونکي دې پيدا کړي.

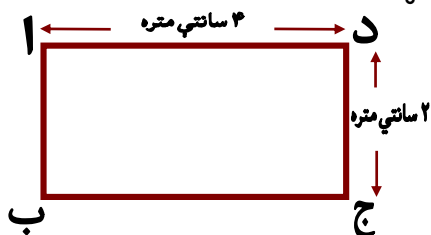
هر زده کوونکی دې د خپل کور د يوې کوچنۍ پراخوالي د خپلو قدمونو په واسطه اټکل او بيا دې په دقيقه توگه د متر په واسطه اندازه کړي، بيا دې توپير وليکي.

دري دېرشم لوست

د مربع، مستطیل او مثلث د محیط پیدا کول

هدف: زده کوونکي به د مربع، مثلث او مستطیل محیط اندازه کړای شي.

لاندې شکل ېې ته پاملرنه وکړئ:

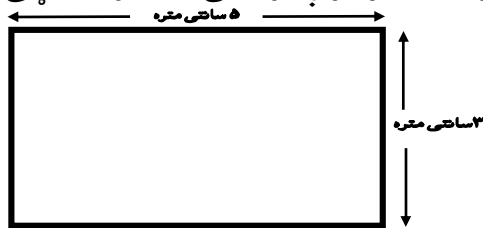
پورته شکل یو ترلی شکل دی که چیرې د (ا) له نقطې څخه و خوځیږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتیب سره ولاړ شو او بیا د (ا) نقطې ته راوړسېږو په حقیقت کې د مستطیل د ټولو ضلعو فاصله مو وهلې ده چې دا د مستطیل محیط بلل کیږي.

څرنګه چې د مستطیل مخامخ ضلعي یو له بل سره مساوي دي، نو د نوموړي مستطیل د ضلعو مجموعه $۲+۴+۲+۴=۱۲$ سانتي متره کیږي.

په دې صورت کې د راکړل شوي مستطیل محیط ۱۲ سانتي متره دی. څرنګه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعي لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو داوږدوالي مجموعه د هغه محیط بلل کیږي او همدارنګه د مثلث د درې واړو ضلعو داوږدوالي مجموعه د هغه د محیط څخه عبارت دي.

فعالیتونه

- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

- د خط کش او قایمې زاویې څخه استفاده وکړئ او یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې (۵) سانتي متره وي.

۱- که چیرې د یوې مربع هره ضلع ۱۲ سانتي متره وي، د نوموړې مربع محیط پیدا کړئ.

۲- که چیرې د یوه ټولګي اوږدوالی ۸ متره او سوري ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۳- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی، د هغه مستطیل له محیط سره یې پرته کړئ چې اوږدوالی یې ۶ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي.

۴- که چیرې د یوه مستطیل شکله بڼ اوږدوالی ۳۵۰ متره او سور یې ۲۲۰ متره وي، څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده تر څو د بڼ محیط وتړي؟

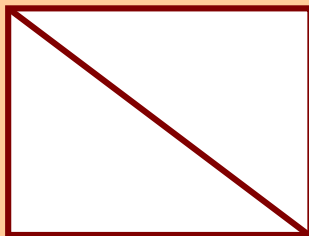
۵- د یوې کوټې د فرشې اوږدوالی ۴ متره او سور یې ۳ متره وي محیط پیدا کړئ؟

د کاغذ له یوې پاڼې څخه داسې یو مستطیل جوړ کړئ چې اوږدوالي یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي، بیا د نوموړي مستطیل محیط حساب کړئ.

۱- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي، د هرې ضلعي اوږدوالی یې اندازه او محیطونه یې معلوم کړئ.

۲- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) نقطې او همدارنگه د (ه) او (و) نقطې یو له بل سره ونښلوئ.

- الف: څو مستطیلونه او څو مربع گانې لیدلای شئ؟
- ب: د هرې مربع محیط معلوم کړئ؟
- ج: د هر مستطیل محیط معلوم کړئ.

که چیرې د یوه مثلث اضلاع په ترتیب سره ۳، ۷ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

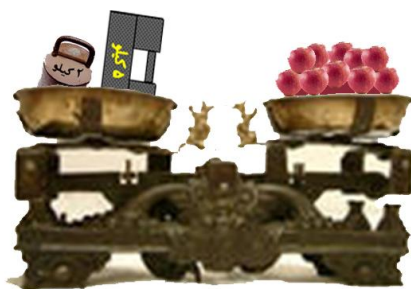
نهم فصل

د کتلې، وخت او مايعاتو اندازه کول

څلور دیرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کیلوگرام)

هدف: زده کوونکي به د کتلې د اندازه کولو نړیوالو واحد ویژني او په ورځني ژوند کې به ورڅخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته وگورئ چې د هغې په یوه پله کې منې او په بله پله کې د کیلوگرام وزنونه ایښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

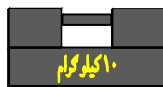
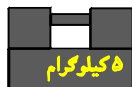
کیلوگرام: د دې لپاره چې د کتله لرونکو

شیانو پلورل او اخیستل په ځیر تیا سره وشي، له هغو وزنونو څخه کار اخیستل

کیري چې په ځای کې خلك ورسره بلدتیا ولري. د دې وزنونو ډېر نامتو وزن ۱ کیلو

گرام دی چې په مخامخ شکلونو کې یې ښه لیدلی شئ.

د ۱ کیلو ګرام څخه زیات وزنونه یعنی ۲ کیلو ګرامه، ۵ کیلو ګرامه، ۱۰ کیلو ګرامه او ۲۰ کیلو ګرامه دي چې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې ورڅخه کار اخلي. د ډېرو کوچنیو شیانو داندازه کولو لپاره د کوچنیو وزنونو څخه چې هغه هم پیژندل شوي دي کار اخیستل کیري.

لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ، درانه او سپک وزنونه په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

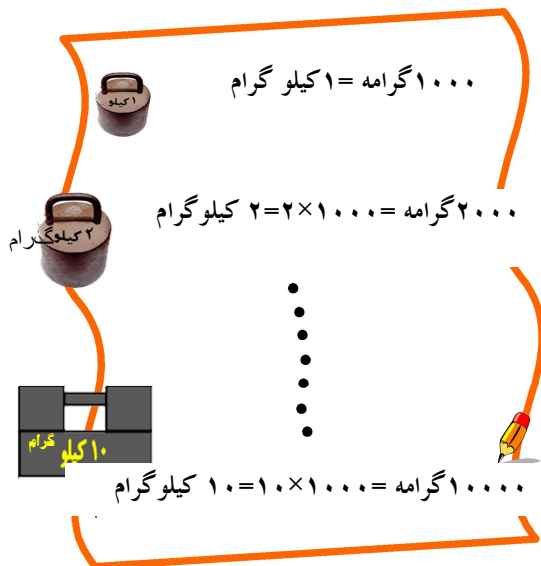

زده کوونکي: ښاغلیه ښوونکيه! گرام څه شی دی؟

ښوونکی: ۱ گرام په تقریبي ډول د ۱۰ عدسو (نسکو) په اندازه دی.

زده کوونکي: ښاغلیه ښوونکيه! نو ۱ کیلو گرام څو گرامه دی؟

ښوونکی: گرانو زده کوونکو! باید پوه شئ چې ۱ کیلو گرام له ۱۰۰۰ گرامه سره مساوي دي.

۱- که چپرې د ۱ کيلو گرام وزن ونه لرئ څرنگه کولی شئ د نورو وزنونو په کارولو سره يو کيلو گرام منې اندازه کړئ؟
 ۲- د $<$ ، $=$ ، او $>$ نښو څخه کار واخلي او تش ځايونه په مناسبو نښو سره ډک کړئ؟

۵۰۰۰ گرامه	☐	۵ کيلو گرامه
۱۰۰ گرامه + ۲۰۰ گرامه + ۴۰۰ گرامه	☐	۵۰۰۰ گرامه
۱۰۰ گرامه	☐	يو ۵۰ گرامه او درې ۲۰ گرامه
نيم کيلو گرام	☐	۵۰۰ گرامه
دوه ۲۰۰ گرامه، يوه ۵۰ گرامه او دوه ۲۰ گرامه	☐	۵۰۰ گرامه
۷۰۰۰ گرامه يوه بوجی پنبه	☐	۷ کيلو گرامه کچالو

۳- يوه هټۍ وال د تلې په يوه پله کې د ۵ کيلو گرامو يو وزن او په بله کې يې يوه دانه هندوانه کېښوده او ويې ليدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې يې د ۱ کيلو گرام وزن کېښود تله د تعادل حالت ته راغله، ووايست چې د هندوانې دروندوالی څومره دی؟

زده کوونکي دې له ډبېو څخه تله جوړه کړي او ټولگي ته دې راورې.

خو کیلو گرامه؟
ډېر زیات دروند په نظر نه راځي

زده کوونکی: ډېر درانده شیان دڅه شي په واسطه اندازه کوي؟
 ښوونکی: گرانو زده کوونکو! ډېر زیات درانده شیان لکه: بار لرونکي
 موټرونه او نور د ټن په واسطه اندازه کېږي.
 زده کوونکی: یو ټن څومره وزن دي.
 ښوونکی: یو کیلو گرام مو وپېژنده باید پوه شئ چې ۱۰۰۰ کیلو گرامه یو ټن
 کېږي.

۱۰۰۰ کیلو گرامه = ۱ ټن

۲۰۰۰ کیلو گرامه = ۲ × ۱۰۰۰ = ۲ ټن

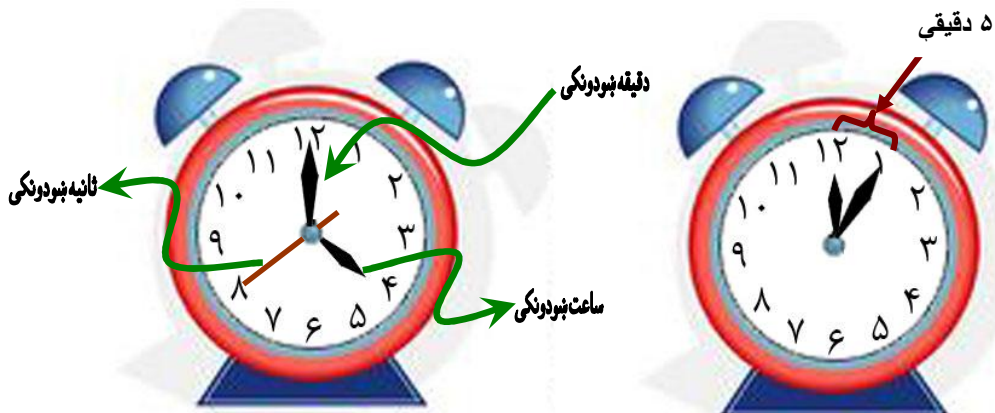

که چیرې یو موټر د بار سره ۲۰ ټن وزن ولري او د موټر وزن ۵ ټنه وي، د
 موټر د بار وزن پیدا کړئ.

پنځه دېرشم لوست

د وخت د اندازه کولو واحد (ساعت)

هدف: زده کوونکي به ساعت وپيژني، د ساعت ښودونکي، دقیقه ښودونکي او ثانیه ښودونکي په موقعیت سره وخت تشخیص او ولوستلای شي.

د ساعت په واسطه د وخت ښودل

د ساعت په مخ باندې چې په عمومي توګه یوه دایره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځایونو کې وینئ، د هرو دواړو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه یا نقطې دي، کوم وخت چې ثانیه ښودونکي له یوه عدد څخه پیل وکړي او یوه بشپړه دوره ووهي دقیقه ښودونکي له یوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسیږي، ویل کیږي چې یوه دقیقه تیره شوې ده. که چیرې دقیقه ښودونکي له یوه عدد څخه په حرکت پیل وکړي د یوې بشپړې دورې وهلو وروسته یعنې له ۶۰ نقطو یا خطونو څخه تیر شي چې په حقیقت کې ۶۰ دقیقې یا یو ساعت تیر شوی دی، په دې صورت کې د ساعت ښودونکي عقربه له یوه عدد څخه بل عدد ته رسیږي نو په دې صورت کې لیکلی شو چې:

$$۶۰ \text{ دقیقې} = ۱ \text{ ساعت}$$

$$۶۰ \text{ ثانیې} = ۱ \text{ دقیقه}$$

الف

ب

د ساعت لوستل

که چېرې د الف د شکل ساعت ته پاملرنه وکړئ، لیدل کیږي چې دقیقه
 نبودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او ساعت نبودونکی د ۴ د عدد په مقابل
 کې قرار لري، داسې لوستل کیږي چې ساعت ۴ بجې دي او یا داسې ۴:۰۰.
 اوس که چېرې دقیقه نبودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي، لکه د (ب)
 شکل د ۳ د عدد په مقابل کې قرار ونیسي. د ساعت نبودونکی ځای هم د
 ۴ رقم څخه بدلون کوي، په دې حالت کې ساعت داسې لوستل کیږي. له
 څلور و څخه پنځلس دقیقې تیرې دي. یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجې دي.

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د نښي خوا د ساعت
 وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳:۴۵
۱۵ پاتې ۴ ته

۱- مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

ساعت ته خیر شئ. د ۵، ۱۰ او ۱۵ عددونو په څېر په ترتیب د ۵، ۵ په زیاتولو سره د ساعت د نورو عددونو مقابل عددونه ولیکئ.

۲- ووايست هر یو ساعت کوم وخت بڼې، ساعتونه په پام کې ونیسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

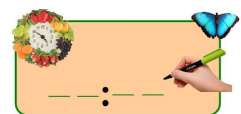
ج

ب

الف

کورنۍ دنده

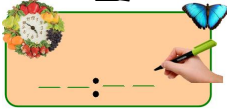
د ساعتونو، دقیقو، ثانیو د بنودنکو په پام کې نیولو سره وختونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

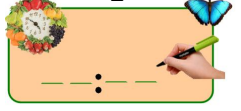
و

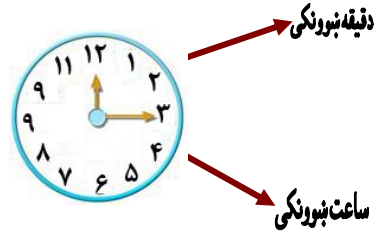
هـ

د

مشق او تمرین

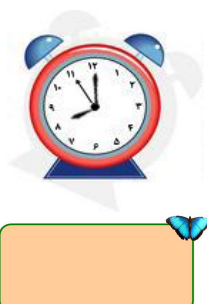
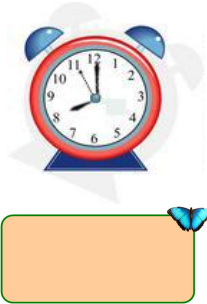

۱. پورتنی شکلونه کوم وختونه رابښي؟
۲. یو له بله څه توپیر لري؟
۳. ساعت بنوونکی او دقیقه بنوونکی یو له بل سره څه توپیر لري؟
۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟
۵. که چیرې د ساعت بنوونکي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه بنوونکي عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي، کوم وخت رابښي؟
۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددونو تر منځ څو دقیقې دي

فعالیتونه

لاندي ساعتونه د په توگه درکړل شوي دي.
د هر ساعت لاندي تش خای کې اړوند وخت په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه یې وواياست.

الف: درې واړه ساعتونه یو له بل سره څه توپیر لري؟

ب: که چیرې دقیقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عددته ورسیري

نوموړي ساعتونه کوم وخت بنیسي؟

ج: که چیرې دقیقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ۶ عدد ته

ورسیري، په پورتنیو شکلونو کې ساعتونه څو بجې راښيي.

د: که چیرې دقیقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او یوه

بشپړه دوره ووهي، بیا د ۱۲ عدد ته راوړسیري، هر یو ساعت کوم

وخت راښيي؟

لاندي عبارتونه بشپړ کړئ او د ساعتونو عقربې په خپلو کتاچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په..... بگو وينسیرم.

۲. ز مور بښوونځی په..... بگو پیل کیږي.

۳. زه د غرمې ډوډی په..... بگو خورم.

۴. زه په..... بگو کورنی دنده سرته رسوم.

۵. زه په..... بگو له بښوونځي څخه رخصت کیږم.

زده کوونکي دې د یوه ساعت موډل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازدیگر د لمانځه وخت دې په هغه کې ونیسي.

شپږ دېرشم لوست

ورځ، اونۍ، مياشت او کال

هدف: زده کوونکي به وکړای شي، ورځ، اونۍ، مياشت او کال وپېژني.

۲۴ ساعته = یوه شپه او ورځ

۷ شپې او ورځې = یوه اونۍ

۴ (اونۍ) = یوه مياشت

۳۰ شپې او ورځې = یوه مياشت

۱۲ مياشتې = یو کال

۳۶۵ شپې او ورځې = یو کال

۴ فصله = یو کال

لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو

ډک کړئ.

مثال:

یوه مياشت ۳۰ شپې او ورځې ده.

یو کال _____ شپې او ورځې دی.

یوه اونۍ _____ شپې او ورځې ده.

یوه مياشت _____ اونۍ ده.

یو کال _____ مياشتې دي.

October 2006 رمضان المبارك شوال المكرم							September 2006 ميزان - تله ۱۳۸۵ رمضان المبارك						
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat
27	26	25	24	23			29	28	27	26	25	24	23
3	2	1	31	30	29	28	6	5	4	3	2	1	
10	9	8	7	6	5	4	13	12	11	10	9	8	7
17	16	15	14	13	12	11	20	19	18	17	16	15	14
			21	20	19	18						22	21

December 2006 ژانویه الحرام محرم الحرام							November 2006 قوس - ليندى ۱۳۸۵ ذيقعد الحرام						
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat
22						20	24	23	22				
29	28	27	26	25	24	23	1	30	29	28	27	26	25
5	4	3	2	1	31	30	8	7	6	5	4	3	2
12	11	10	9	8	7	6	15	14	13	12	11	10	9
19	18	17	16	15	14	13	22	21	20	19	18	17	16

January 2007 حوت - كب ۱۳۸۵ محرم الحرام صفر المنظر							January 2007 دلو - سلواغه ۱۳۸۵ محرم الحرام صفر المنظر						
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat
23	22	21	20				26	25	24	23	22	21	20
2	1	31	30	29	28	27	2	1	31	30	29	28	27
9	8	7	6	5	4	3	9	8	7	6	5	4	3
16	15	14	13	12	11	10	16	15	14	13	12	11	10
			20	19	18	17					19	18	17

۱- د چنگاښ د میاشتې د ورځو تش ځایونه د جنټري له مخې ډک کړئ.

June July	2006	سرطان - چنگاښ ۱۳۸۵					جمادی الاول جمادی الاخر						
fri	جمعه	thu	پنجشنبه	wed	چهارشنبه	tue	سه شنبه	mon	دوشنبه	sun	یکشنبه	sat	شنبه
23	۲ ^{۲۶}	22	۱ ^{۲۵}									22	۳۱ ^{۲۵}
30	۹ ^۳	29	۸ ^۲	28	۷	27	۶ ^{۳۰}			25	۴ ^{۲۸}	24	۳ ^{۲۷}
7	۱۶ ^{۱۰}	6	۱۵ ^۹					3	۱۲ ^۶	2	۱۱ ^۵	July 10	۴ ^۴
14	۲۳ ^{۱۷}	13	۲۲ ^{۱۶}			11	۲۰ ^{۱۴}	10	۱۹ ^{۱۳}				
				19	۲۸ ^{۲۲}	18	۲۷ ^{۲۱}					15	۲۴ ^{۱۸}

۲- د جنټري له مخې د کال کومې میاشتې ۳۱ ورځې دي؟

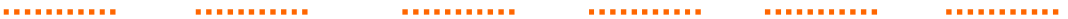
۳- د کال کومې میاشتې ۳۰ ورځې دي؟

۴- د کال کومې میاشتې ۲۹ ورځې دي؟

۵- په جنټري کې د زمري د میاشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له کومې ورځې سره سمون لري؟

- ۶- د زمري د مياشتې د چهارشنبې په ورځ کوم، کوم تاريخونه دي؟
۷- د اونۍ ورځې د جنترې له مخې وليکئ.
۸- د کال د مياشتو نومونه په ترتيب سره د جنترې له مخې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

 -----	 -----	 -----
 -----	 -----	 -----
 -----	 -----	 -----
 -----	 -----	 -----

زده کوونکي دې هر يو د پلار او مور په مرسته د خپلو زيږيدلو، کال، مياشت او ورځ په خپلو کتابچو کې وليکي.

اته دېرشم لوست

د مايعاتو د اندازه کولو واحد (ليتر)

هدف: زده کوونکي به پوه شي چې په ورځني ژوند کې مايعات په ليتر باندې اندازه کيږي.

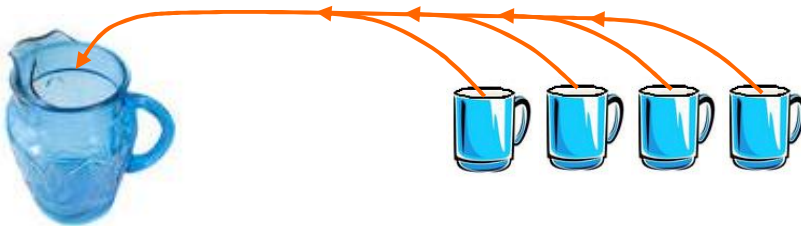

۱. څوک ویلی شي چې تېل په څه شي اندازه کيږي؟
۲. شیدې د څه شي په واسطه اندازه کيږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي؟

گرانو زده کوونکو! که چیرې ځیر شوي یاست د تېلو په گیلنو، په مایع دواگانو، د اوبو په بوشکو او په مایع غوړیو باندې د لیتر کلمه لیکل شوې وي.

نو باید پوه شئ چې مايعات د لیتر په واسطه اندازه کيږي، که چیرې ۴ معمولي گیلاسه اوبه په یوه لوبښي او یا یوه جک کې واچوو نو تقریباً یو لیتر اوبه کيږي. تاسو کولای شئ چې ددغه ۴ معمولي گیلاسو اوبو مقدار، د یوه لیتر په توگه ومنئ، دتیلو، شیدو، مایع غوړیو او اوبو په اخیستلو او پلورلو کې د لیتر څخه کار واخلي دېر تیل پلورونکي سر خلاصی بوتل او یا گیلن په نښه کوي، په پلورلو او اخیستلو کې له هغو څخه د مايعاتو د واحد په توگه کار اخلي.

- ۱- څو گيلاسه اوبه يو ليتر کيږي؟
- ۲- ۲ گيلاسه اوبه څو ليتره کيږي؟
- ۳- که چيرې د يوه ليتر تيلو بيه ۲۵ افغانۍ وي، د ۵ ليترو تيلو بيه څو افغانۍ کيږي؟
- ۴- که چيرې د دوو گيلاسه شيدو بيه ۲۰ افغانۍ وي، يو ليتر شيدې څو افغانۍ کيږي؟
- ۵- د وه ليتره اوبه څو گيلاسه کيږي؟
- ۶- د (ا، آ، اس) په پاکتونو باندې ليکل شوي دي چې په يوه ليتر اوبو کې حل او کار ور څخه واخلي، که چيرې د ليتر اندازه ونه لرئ، د گيلاسونو په واسطه څرنگه ليتر اندازه کوي؟
- ۷- د $<$ او $>$ نښو څخه په کار اخيستنې د لاندې لوبو ظرفيت پر تله کړئ.

ب الف ب الف ب ت ب ت

زده کوونکي دې د (ا، آ، اس) د پاکتونو د حل کولو له پاره د يوه ليتر اندازه کول، د گيلاسونو په واسطه خپلو کورنيو ته وښيي.

نهه دېرشم لوست

د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې یو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

گرانو زده کوونکو! تاسو مخکې د یو رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د ۲۱۴ درې رقمي عدد ۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی: د ۶ عدد د عدد د یویزو په رقم کې چې ۴ دی ضربوو.

$(6 \times 4 = 24)$

د ۲۴ د عدد د یویز رقم هم چې ۴ دی د ضرب د حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو او د ۲۴ د لسيز رقم چې ۲ دی، د ۲۱۴ د عدد د لسيزو د مرتبې په سر لیکو.

دویم: د ۶ عدد د عدد د لسيزو په رقم کې چې (۱) دی ضرب کوو او د ۲ رقم سره چې حاصل نیول شوی دی جمع کوو.

$$(6 \times 1) + 2 = 8$$

$$6 + 2 = 8 \text{ یا}$$

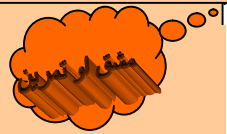
چې د ۸ عدد حاصل کیږي او د ضرب د حاصل د لسيزو په مرتبه کې یې لیکو.

دریم: د ۶ عدد د عدد په سليزو کې چې ۲ دی ضربوو $(6 \times 2) = 12$ کیږي د ۱۲ د عدد

د ۲ رقم د ضرب د حاصل د سليزو په مرتبه کې او د (۱) رقم یې د زریزو په مرتبه کې لیکو او د ۱۲۸۴ عدد په لاس راځي.

کوونکی دنده

د ۷۰۲ عدد په ۴ کې ضرب کړي.

- ۱- د ۱۱۲ عدد د ۹ په عدد کې ضرب کړئ.
- ۲- د ۴۰۸ عدد د ۷ په عدد کې ضرب کړئ.
- ۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کې ضرب کړئ.
- ۴- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} ۳۴۱ \\ \times ۵ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۴۵ \\ \times ۶ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۵۴ \\ \times ۷ \\ \hline \end{array}$$

۵- له لاندې مثال نه په گټه اخستنه سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

(۱) (۵) (۶)

مثال :

$$\begin{array}{r} ۳۸۷۲ \\ \times ۸ \\ \hline ۳۰۹۷۶ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۲۸۴ \\ \times ۵ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۰۰۲ \\ \times ۸ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۹۶۰۴ \\ \times ۷ \\ \hline \end{array}$$

۶- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} ۷۰۴۳ \\ \times ۸ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۱۷۸ \\ \times ۵ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۵۱۴ \\ \times ۷ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۳۲ \\ \times ۶ \\ \hline \end{array}$$

لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} ۹۰۴۴ \\ \times ۸ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۰۰۲ \\ \times ۹ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۷۴ \\ \times ۴ \\ \hline \end{array}$$

ځلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو ضربول په دوه رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱۶ په عدد کې ضرب کړو.

$$\begin{array}{r}
 23 \\
 \times 16 \\
 \hline
 138
 \end{array}$$

لومړۍ:

د ۱۶ د عدد د یويزو مرتبه چې د ۶ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

$$\begin{array}{r}
 23 \\
 \times 16 \\
 \hline
 138 \\
 + 23 \\
 \hline
 368
 \end{array}$$

دویم:

د ۱۶ د عدد لسيز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضربوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضربول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسيزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د سليزو د مرتبې لاندې لیکو، په پای کې د ۱۳۸ او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو، په نتیجه کې د ۳۶۸ عدد حاصل کیږي چې د ۱ د ۱۶ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r}
 15 \\
 \times 21 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 19 \\
 \times 13 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 25 \\
 \times 11 \\
 \hline
 \end{array}$$

ددې له پاره چې صفر لرونکي عددونه په اسانۍ سره ضرب کړای شو، لاندې مثال په نظر کې نیسو.

$$40 \times 30 = ?$$

لومړۍ حالت:

$$\begin{array}{r}
 40 \\
 \times 30 \\
 \hline
 00 \\
 + 120 \\
 \hline
 1200
 \end{array}$$

دویم حالت:

$$40 \times 30 = ?$$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نیسو، یوازې د ۳ او ۴ رقمونه یو له بل سره ضربوو یعنې $(4 \times 3 = 12)$

بیا د ضرب د دواړو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته لیکو، لکه:

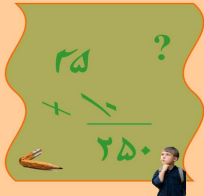
$$40 \times 30 = 1200$$

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ:

ذ: ۱۰ او ۲۰۰

الف: ۳۰ او ۴۰

ر: ۶۳ او ۱۰۰

ب: ۶۱ او ۹۰

ز: ۷۲ او ۸۰

د: ۶۰ او ۳۰۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځایونه د حل

شوي مثال په ډول د صفرونو په شمیر سره ډک کړئ:

مثال: $60 \times 7 \square = 4200$

الف: $70 \times 6 \square = 4200$

ج: $5 \square \times 8 \square = 4000$

ب: $65 \times 1 \square = 650$

د: $1 \square \times 73 = 7300$

ه: $4 \times 5 \square = 200$

۳. څو دوه رقمي عددونه چې د هغو نښو خواته صفر وي

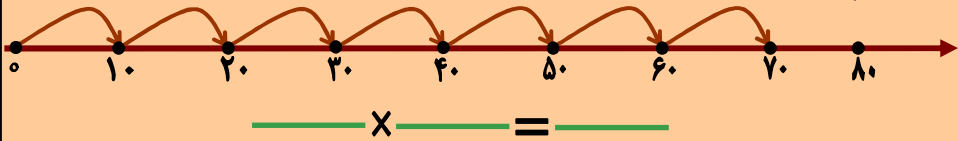
ولیکئ، بیا یې یو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې

لاس ته راوړئ.

۴- لاندې پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب وواياست.

$2 \times 5 = ?$	$1 \times 7 = ?$	$10 \times 0 = ?$
$50 \times 20 = ?$	$1 \times 22 = ?$	$80 \times 0 = ?$
$80 \times 40 = ?$	$32 \times 1 = ?$	$10 \times 50 = ?$
$70 \times 40 = ?$	$80 \times 10 = ?$	$0 \times 1 = ?$
$60 \times 8 = ?$	$90 \times 20 = ?$	$140 \times 0 = ?$
$40 \times 90 = ?$	$11 \times 1 = ?$	$22 \times 20 = ?$
		$30 \times 0 = ?$
		$20 \times 220 = ?$

۵- الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب یوه پوښتنه ولیکئ او په هغه باندې د ضرب عملیه سرته ورسوئ:

ب: لاندې عددونو ضرب کړئ او په شکل کې وښیاست.

$3 \times 10 = ?$

۱. لاندې پوښتنې حل کړئ:

80	95	63	31
$\times 40$	$\times 27$	$\times 35$	$\times 22$
\square	\square	\square	\square

يوڅلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب

تاسو په تیرو لوستونو کې دیو رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طریقه باندې پوه شوي یاست، اوس درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضربوو.

مثال: غواړو چې د ۷۶۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

$$\begin{array}{r}
 765 \\
 \times 58 \\
 \hline
 6120 \\
 + 3825 \\
 \hline
 44370
 \end{array}$$

لومړی د ۵۸ د عدد د یويزو رقم یعنی ۸ د ۷۶۵ په عدد کې ضربوو چې د ۶۱۲۰ عدد په لاس راځي بیا د ۵۸ د عدد د لسيزو رقم یعنی ۵ په ۷۶۵ عدد کې ضربوو چې د ۳۸۲۵ عدد حاصلیږي، ددې عدد د یويز رقم د ۶۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې لیکو، په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه یوله بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

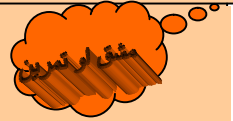
فعالیتونه

لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۱۰	۷۲۵	۶۰۱	۱۳۶	۲۰۸	۸۴۰	۹۰۰
× ۶۲	× ۲۰	× ۱۴	× ۲۷	× ۹۶	× ۶۷	× ۷۱
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

کورنی دنده

۹۱۰	۷۲۵
× ۶۲	× ۲۰
<input type="text"/>	<input type="text"/>

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بل سره ضرب کړئ:

۹۰۰	۱۰۱	۱۷۳	۷۶۴
× ۱۰	× ۷۳	× ۶۴	× ۷۳
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۶۸۷	۱۹۸	۱۰۲	۷۰۴
× ۹۸	× ۸۷	× ۴۴	× ۶۲
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۲. که چیرې د یوې نکلي چاینکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي، د یوه درجن (۱۲ دانو) بیه به څو افغانۍ وي؟
۳. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي، د ۹۰ صندوقونو بیه معلومه کړئ؟
۴. شریف د یوې ځغاستې په سیالی کې ۶۰ متره لاره په یوه دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو متره لاره وهي؟
۵. د یوه قطي گوگړو بیه یوه افغانۍ ده، د یوه درجن (۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟
۶. د یوه کیلو گرام غوړیو بیه ۴۰ افغانۍ ده، د ۱۲ کیلو گرامه غوړیو بیه څو افغانۍ کیږي؟
۷. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ گټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري، معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې څو افغانۍ سپمولای شي؟

کورنی دنده

- ۱- که چیرې یوه کورنی په یوه ورځ کې ۱۰۰ گرامه بوره مصرف کړي، معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به څو گرامه بوره مصرف کړي؟
- ۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکته لمونځ کوي، په یوه میاشت کې به څو رکته لمونځ وکړي؟

$$\begin{array}{r} 130 \\ \times 25 \\ \hline \end{array}$$

?

د چای هر قطی
۲۵ افغانۍ بیه لري
۱۳۰ قطیه څو
افغانۍ کیږي؟

کسم فصل تقسیم

دوه څلویښتم لوست: د تقسیم عملیه

هدف: زده کوونکي به د تقسیم په مفهوم باندې پوه شي او به وکولی شي چې د تقسیم د عملیې په واسطه خپلې ورځینې ستونزې حل کړي.

فعالیت

- درې زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته ودریږي.
- بساغلی بسوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوې، وړې ډبرې او یا نور محیطې مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شویو ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- دریم وار دې له ۶ پاتې شوو دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.

$12 - 3 = 9$

$9 - 3 = 6$

$6 - 3 = 3$

$3 - 3 = 0$

په پای کې:

- هر زده کوونکي ته څو دانې لوبیاوې یا نور مواد رسيدلي دي؟
- د تفریق عملیه څو واري سرته رسول شوي ده؟
- د څو واري ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتو کې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور واري تفریق شوی او یا ۳ څلور واري د ۱۲ په عدد کې شامل دی، د تفریق دا تکراري عملیه د تقسیم په توگه داسې لیکو:

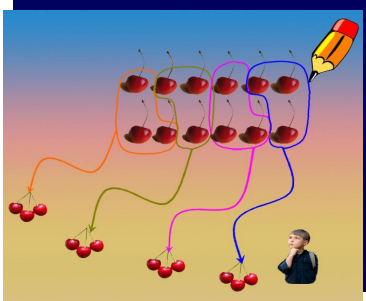
د تقسیم حاصل $\rightarrow 12 \div 3 = 4 \leftarrow$ مقسوم

مقسوم علیه

باید پوه شو چې د ۱۲ عدد د مقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادېږي.

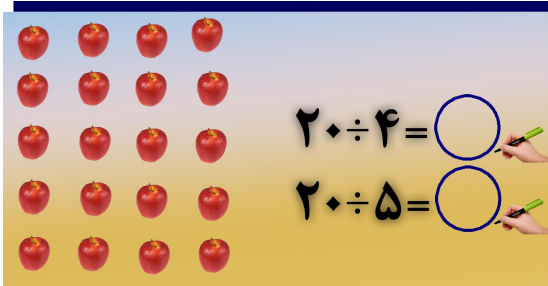

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب ولیکئ.

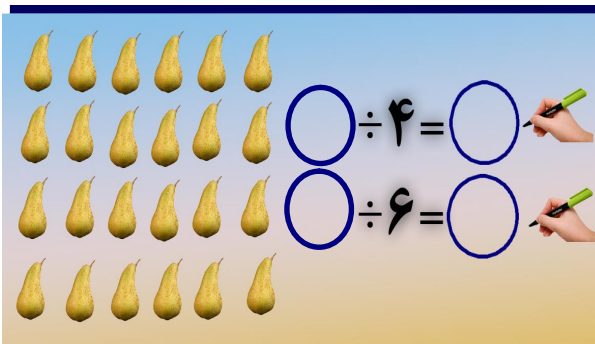

$$۱۲ \div ۴ = \bigcirc$$

۲. په خپلو کتابچو کې په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

۳. د پورته شکل له حل شوي پوښتنې څخه په گټې اخیستنې سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

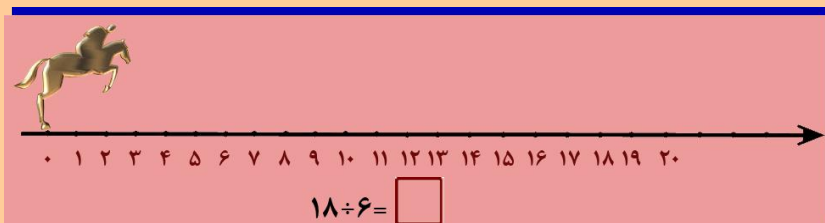
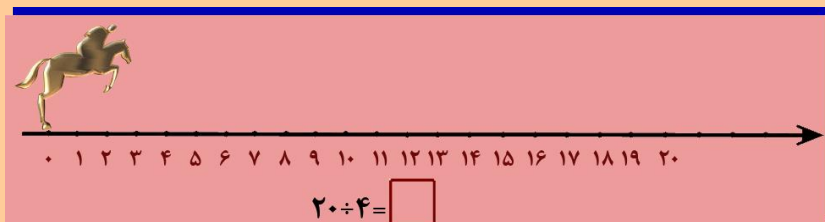
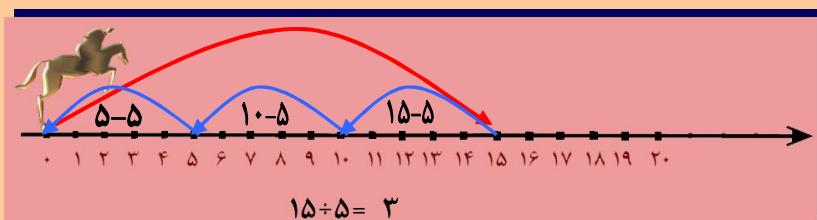

۱. د تقسیم د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو لپاره د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیه سرته ورسوئ او ځواب یې ولیکئ.

$24 \div 8 = ?$ 	مثال: $15 \div 5 =$ $15 - 5 = 10 \rightarrow 10 - 5 = 5 \rightarrow 5 - 5 = 0$ $15 \div 5 = 3$
---------------------	---

۲. د عددونو د خط په مرسته د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیې سرته ورسوئ.

د عددونو د خط په مخ باندې د $16 \div 4 = ?$ افادې د تقسیم حاصل په لاس راوړئ.

درې څلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کړونکي به وکړای شي دوه رقمي عددونه په يو رقمي عدد باندې تقسيم کړي.

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې وويشو، ليدل کيږي چې د مقسوم د کيڼې خوا رقم يعني ۹ د مقسوم عليه يعني د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ويشل کيږي چې خارج قسمت يې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضربوو او د ضرب حاصل يې تر ۹ لاندې لیکو او تفریق کوو چې د تفریق حاصل يې ۲ کيږي. بيا ۸ را کښته کوو او د تفریق د حاصل ښی، خواته يې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ويشو د ژبني ضرب څخه په گټې اخیستنې سره پوهیږو چې:

$$\begin{array}{r}
 98 \quad | \quad 7 \\
 - 7 \quad | \quad 1 \\
 \hline
 2
 \end{array}$$

مقسوم عليه

مقسوم

خارج قسمت

$$\begin{array}{r}
 98 \quad | \quad 7 \\
 - 7 \quad | \quad 14 \\
 \hline
 28 \\
 - 28 \\
 \hline
 0
 \end{array}$$

د ۴ عدد په خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې يې ضربوو، دا د ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او له ۲۸ څخه يې تفریقوو. په نتیجه کې ليدل کيږي چې د تفریق حاصل يې صفر (پاتې) او خارج قسمت يې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

دوهم مثال: د ۴۸ عدد په ۶ باندې ویشو، که چیرې د تقسیم د حاصل د پیدا کولو لپاره ژبني ضرب ته پاملرنه وکړو، لیدل کیږي چې $۸ \times ۶ = ۴۸$ نو لیکلی شو چې: $۴۸ \div ۶ = ۸$

او یا

$۵ \times ۶ = ۳۰$
 $۶ \times ۶ = ۳۶$
 $۷ \times ۶ = ۴۲$
 $۸ \times ۶ = ۴۸$

دریم مثال: د لاندې پوښتنو د حل طریقې ته پاملرنه وکړئ:

$۵ \times ۷ = ۳۵$
 $۶ \times ۷ = ۴۲$
 $۷ \times ۷ = ۴۹$
 $۸ \times ۷ = ۵۶$
 $۹ \times ۷ = ۶۳$

پاتې شوی

$۲ \times ۶ = ۱۲$
 $۳ \times ۶ = ۱۸$
 $۴ \times ۶ = ۲۴$
 $۵ \times ۶ = ۳۰$

پاتې شوی

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ:

$$94 \overline{) 6}$$

$$63 \overline{) 8}$$

$$72 \overline{) 9}$$

۱- د لاندې عملیو خارج قسمت پیدا کری۔

$$\begin{array}{r} 49 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 7$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 8$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 7$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 7$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 6$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 8$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 4$$

$$\begin{array}{r} 67 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 8$$

۲ - لاندې پوئستنی حل کری۔

?

$28 \mid 3$

$\times 3 < 28$

?

$41 \mid 7$

$\times 7 < 41$

?

$75 \mid 8$

$\times 8 < 75$

کورنی دندہ: لاندې پوئستنی حل کری۔

$$\begin{array}{r} 42 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 2$$

$$\begin{array}{r} 94 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 4$$

$$\begin{array}{r} 55 \\ | \\ \hline \end{array} \quad 5$$

- ۱- عبدالله غواړي چې ۸۸ دانې نیا لگي په ۹ پتو کې په مساوي توګه کښینوي، معلوم کړئ چې څو نهاله زیات پاتې کیږي.
- ۲- که چیرې په یوه موټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرونه اړتیا ده؟
- ۳- که چیرې په یوه غوري کې ۲ تنه ډوډۍ و خوري، معلوم کړئ چې د ۶۸ تنو لپاره څو غوریا نو ته اړتیا ده؟
- ۴- که چیرې یو زده کوونکی ۶ ټوله کتابچو ته اړتیا ولري، ۵۶ ټوکه کتابچې څو زده کوونکو ته رسیږي او څو کتابچې پاتې کیږي؟
- ۵- که چیرې یوې کورنۍ په یوه اونۍ کې ۸۶ کیلو واته برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې یې څو کیلو واته برق مصرف کړی دی؟
- ۶- که چیرې یو تن په یوه ورځ کې ۸ ګرامه بوره مصرف کړي، نو ۹۶ ګرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کېدلی شي؟
- ۷- ۶۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چیرې په هر موټر کې د سړیو شمېر سره مساوي وي، معلوم کړئ چې په هر موټر کې څو تنه ناست دي؟

څلور څلويښتم لوست

د درې رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي چې درې رقمي عددونه په يوه رقمي عدد باندې تقسيم کړي.

لومړی مثال: د ۶۹۳ عدد په ۳ باندې ویشو.

حل: لومړی د مقسوم د سلیزو مرتبه یعنی ۶ د ۳ په عدد باندې ویشو چې خارج قسمت یې ۲ کیږي. په خارج قسمت کې لیکو بیا ۲ په ۳ کې ضربوو او د ضرب حاصل یې د ۶ لاندې لیکو او تفریق کوو چې د تفریق حاصل یې صفر کیږي.

$$\begin{array}{r}
 \text{مقسوم علیه} \\
 \begin{array}{r}
 693 \\
 - 3 \times 231 \\
 \hline
 09 \\
 - 9 \\
 \hline
 003 \\
 - 3 \\
 \hline
 000
 \end{array} \\
 \text{مقسوم} \\
 \text{د ویش حاصل} \\
 \text{پاتې یې صفرده}
 \end{array}$$

په همدې ډول د لسيزو او یویزو مرتبو رقمونه را کښته کوو او د ویش عملیه سرته رسوو، په پای کې لیدل کیږي چې پاتې یې صفر دی.

دوهم مثال: د ۱۳۶ عدد، د ۵ په عدد باندې ویشو. لیدل کیږي چې د سلیزو رقم له مقسوم علیه څخه کوچنی دی، نو د لسيزو رقم د سلیزو له رقم سره چې ۱۳ کیږي، په ۵ باندې ویشو. په دې صورت کې د ویش حاصل یې ۲ دي. ۲ په ۵ کې ضربوو، د ضرب حاصل یې له ۱۳ څخه تفریقوو چې د تفریق حاصل یې ۳ کیږي، اوس د مقسوم دیویز رقم یعنی ۶ را کښته کوو د ۳۶ عدد حاصلیږي. هغه په ۵ باندې ویشو چې د ویش حاصل یې ۷ کیږي. د ۷ عدد په ۵ کې ضربوو او د ضرب حاصل یې له ۳۶ څخه تفریقوو په پای کې لیدل کیږي چې د (۱) عدد پاتې شوی او له مقسوم علیه څخه کوچنی دی.

$$\begin{array}{r}
 \text{مقسوم علیه} \\
 \begin{array}{r}
 136 \\
 - 5 \times 27 \\
 \hline
 36 \\
 - 35 \\
 \hline
 1
 \end{array} \\
 \text{مقسوم} \\
 \text{د ویش حاصل} \\
 \text{پاتې شوی}
 \end{array}$$

فعالیت:

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ.

$$\begin{array}{r}
 960 \quad | \quad 6 \\
 - 6 \\
 \hline
 36 \\
 - 36 \\
 \hline
 000
 \end{array}$$

پاتې شوی

$$\begin{array}{r}
 709 \quad | \quad 7 \\
 - 7 \\
 \hline
 009 \\
 - 7 \\
 \hline
 2
 \end{array}$$

پاتې شوی

$$\begin{array}{r}
 574 \quad | \quad 8 \\
 56 \\
 \hline
 14 \\
 - 8 \\
 \hline
 6
 \end{array}$$

پاتې 6

$$\begin{array}{r}
 636 \quad | \quad 6 \\
 - 6 \\
 \hline
 036 \\
 - 36 \\
 \hline
 0
 \end{array}$$

پاتې شوی

څرنگه چې د لسيزو د مرتبې رقم يعنې ۳ له مقسوم عليه څخه کوچنی دی، د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بيا دمقسوم بل عدد را کښته کوو.

کورنی دنده

تقسیم کړي.

$$\begin{array}{r}
 452 \quad | \quad 3 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 284 \quad | \quad 6 \\
 \hline
 \end{array}$$

۱- په لاندې پوښتنو کې د تقسیم عملیې سر ته ورسوئ؟

$$\begin{array}{r|l} ۸۶۷ & ۵ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۴۱ & ۶ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۶۶ & ۷ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۱۷۰ & ۹ \\ \hline & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} ۴۲۰ & ۱ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۳۷۵ & ۱ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۱۶۸ & ۸ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۲۸۵ & ۳ \\ \hline & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} ۹۶۰ & ۶ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۷۰۹ & ۷ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۱۰۰ & ۷ \\ \hline & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} ۴۹۸ & ۸ \\ \hline & \end{array}$$

۲- یوه بزگر ۹۸۰ کیلو گرامه غنم حاصل واخیست، که چیرې نوموړی بزگر د ورځې ۷ کیلو گرامه غنم مصرف ولري، معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزگر د څو ورځو له پاره بس دي.

۳- یوه بڼوال ۸۰۱ کیلو گرامه زردآلو حاصل واخیست، که چیرې وغواړي هغه په ۹ کیلو گرامه صندوقونو کې واچوي، نو څو صندوقونو ته اړتیا پیدا کوي. د اړتیا وړ صندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

$$\begin{array}{r|l} ۵۰۰ & ۵ \\ \hline & \end{array}$$

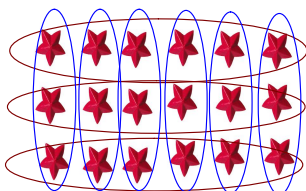
$$\begin{array}{r|l} ۱۰۷ & ۳ \\ \hline & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} ۶۷۳ & ۲ \\ \hline & \end{array}$$

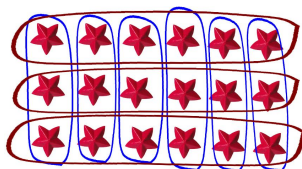
پنځه څلویښتم لوست

د ضرب او تقسیم د عملیو ازموینه د یو بل په واسطه

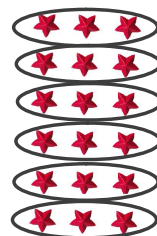
هدف: زده کوونکی به وکړای شي چې د ضرب او تقسیم عملیې د یو بل په واسطه و آزمایي.

$$6 \times 3 = 18$$

$$18 \div 3 = 6$$

$$18 \div 6 = 3$$

د ضرب او تقسیم د آزمویلو د عملیو په کارولو سره لیکلی شو چې:

$$\begin{array}{r}
 68 \\
 - 6 \\
 \hline
 8 \\
 - 6 \\
 \hline
 2
 \end{array}$$

$$11 \times 6 + 2 = ?$$

$$66 + 2 = 68$$

$$7 \times 4 = 28$$

$$28 \div 4 = 7$$

$$28 \div 7 = 4$$

$$5 \times 6 = 30$$

$$30 \div 6 = 5$$

$$30 \div 5 = 6$$

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو، که چیرې د ضرب حاصل د ضرب په یوه جز باندې و ویشو، د ضرب بل جز لاس ته راځي او همدارنگه، که چیرې مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره یې جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

د ۶ او ۸ د ضرب حاصل په لاس راوړئ اود هغه له پاره د وېش یا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

۱- مثال ته په پاملرنې سره په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ:

مثال:

$$۷۲ \div ۹ = \square$$

$$۵۴ \div ۶ = \square \quad ۹$$

$$۷۲ \div ۸ = \square$$

$$\square \div ۹ = ۶ \quad ۵۴$$

$$\square \times ۸ = ۷۲$$

$$۶ \times \square = ۵۴ \quad ۹$$

$$۲۱ \div ۳ = \square$$

$$۳۲ \div ۴ = \square$$

$$\square \div ۷ = ۳$$

$$\square \div ۸ = ۴$$

$$۳ \times \square = ۲۱$$

$$\square \times ۸ = ۳۲$$

۲- تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$$۹ \times ۷ = \square \quad ۶۳$$

$$۹ \times ۸ = \square \quad ۷۲$$

$$۷ \times ۸ = \square \quad ۵۶$$

$$۶۳ \div ۷ = \square$$

$$۷۲ \div ۸ = \square$$

$$۵۶ \div ۸ = \square$$

$$۶۳ \div ۹ = \square$$

$$۷۲ \div ۹ = \square$$

$$۵۶ \div ۷ = \square$$

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت

ترمنځ اړیکې په غور سره وگورئ او تش ځایونه یې ډک کړئ.

خارج قسمت مقسوم علیه مقسوم

$$\begin{array}{c}
 ۱۵ \div ۳ = ۵ \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 ۳ \times ۵ = ۱۵
 \end{array}$$

د مقسوم ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي، که چیرې خارج قسمت په مقسوم علیه کې ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

۴- لاندې پوښتنې حل او امتحان کړئ.

$$972 \begin{array}{|l} 8 \\ \hline \end{array}$$

$$640 \begin{array}{|l} 5 \\ \hline \end{array}$$

$$970 \begin{array}{|l} 8 \\ \hline \end{array}$$

$$706 \begin{array}{|l} 6 \\ \hline \end{array}$$

$$105 \begin{array}{|l} 8 \\ \hline \end{array}$$

$$100 \begin{array}{|l} 9 \\ \hline \end{array}$$

۵- د ۵ متره ټوکر بیه ۷۵ افغانۍ ده، د یوه متر ټوکر بیه معلومه کړئ.

۶- که چیرې یو کارگر په میاشت کې ۲۱۰ متره ټوکر وابدوي، معلوم کړئ چې نوموړی کارگر په ۹ ورځو کې څو متره ټوکر اوبدلای شي؟

۷- که چیرې یو مامور په یوه اونۍ کې ۵۶۰ افغانۍ تنخوا (معاش) واخلي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې څو افغانۍ تنخوا لري.

لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$711 \begin{array}{|l} 8 \\ \hline \end{array}$$

$$709 \begin{array}{|l} 8 \\ \hline \end{array}$$

یوولسم فصل کسر

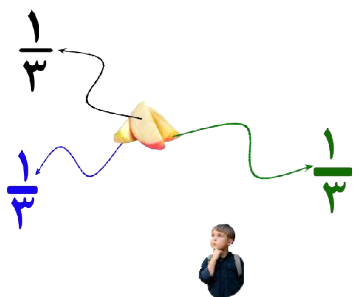
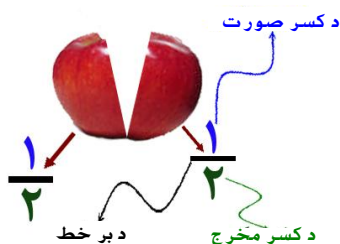
شپر څلویښتم لوست:

هدف: زده کوونکی به $\frac{1}{3}$ د یوه شی د نیمایي په توگه، $\frac{1}{3}$ د یوه شی د دریمې برخې په توگه، او $\frac{2}{3}$ د یوه شی دوه دریم برخې په توگه وپېژني.

پاملرنه وکړئ:

که مونږ یوه مڼه په دوو مساوي برخو وویشو په حقیقت کې مومنه نیمایي کړې ده چې په ریاضي کې داسې لیکل کېږي: $\frac{1}{2}$

که مونږ یوه مڼه په درې مساوي برخو وویشو اوله هغې څخه یوه برخه واخلو دریمه برخه داسې بنودل کېږي. $\frac{1}{3}$

که چیرې د یوې مڼې له دريو برخو څخه یوه برخه په یوه قاب کې او دوه برخې یې په بل کې کښېږدو داسې لیکو:

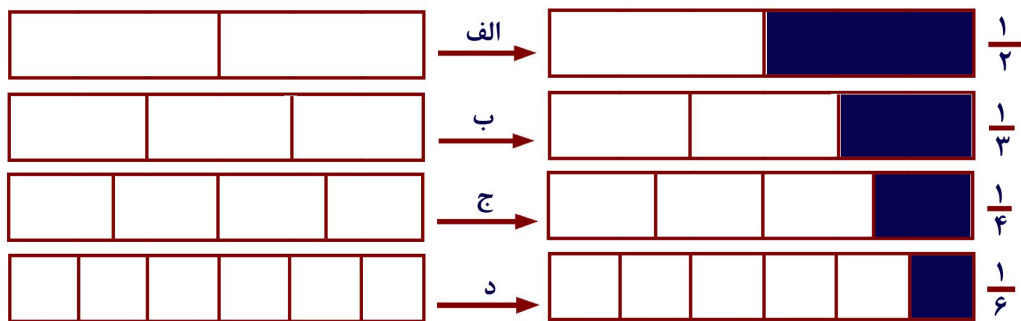

الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه قاب کې

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل قاب کې

د لاندې شکونو اړوندو کسرونو ته پاملرنه وکړئ.

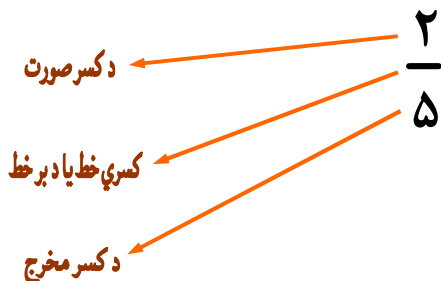
د الف په شکل کې د $\frac{1}{2}$ کسر بنسټي چې د دوو برخو څخه یې یوه برخه یې جلا شوي ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{1}{3}$ کسر بنسټي چې له دريو برخو څخه یې یوه برخه یې جلا شوي ده.

د (ج) په شکل کې د $\frac{1}{4}$ کسر بنسټي چې له څلورو برخو څخه یې یوه برخه جلا شوي ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{1}{6}$ کسر بنسټي چې له شپږو برخو څخه یوه برخه جلا شوي ده.

د دې لپاره چې تا سو د یوه کسر د لیکلو سره ښه بلدتیا پیدا کړئ، لاندې کسرونه پاملرنه وکړئ.

۱- د لاندې شکلونو د تورو شوو او سپینو برخو کسري برخې په خپلو کتابچو کې بنیاست او وېب لیکئ.

توره

سپینه

سپینه

توره

کسر	صورت	مخرج
$\frac{1}{2}$	۱	۲
$\frac{2}{3}$		
$\frac{3}{5}$		
$\frac{4}{5}$		
$\frac{5}{6}$		

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

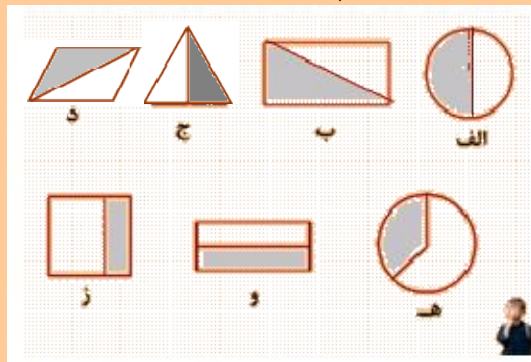

د $\frac{2}{3}$ ، $\frac{4}{5}$ ، $\frac{2}{5}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

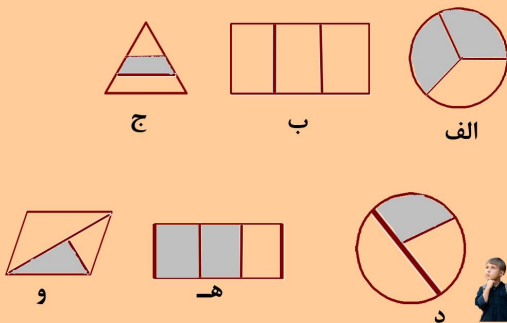
۳- له لاندې جدول څخه کسرونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

صورت	۳	۴	۵	۶	۲	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	۶
اړوند کسر	$\frac{۳}{۴}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ويشل شوی دی، د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

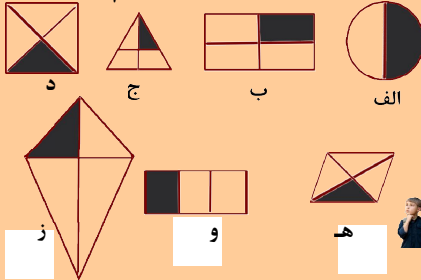

۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ويشل شوی دی، د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د $\frac{۱}{۳}$ ، $\frac{۲}{۳}$ ، $\frac{۱}{۴}$ کسر د شکلونو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښایست.

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{1}{4}$ کسر لیکلی شو.

۷- په لاندې شکلونو کې د رنگ شوي برخو او سپینو برخو کسرونه، د نمونې په ډول په تشه ځایونو کې ولیکئ.

<p>الف</p>	مسواوي برخې	خلور	مسواوي برخې	<p>ب</p>	مسواوي برخې
	رنگ شوي	$\frac{3}{4}$	رنگ شوي		رنگ شوي
	سپينه	$\frac{1}{4}$	رنگ شوي نه دي		سپينې برخې

۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ، د سپینې او رنگه شوي برخې په کسر سره ولیکئ.

ج

مسواوي	
برخې	
رنگ	
شوي	
برخې	
سپينې	
برخې	

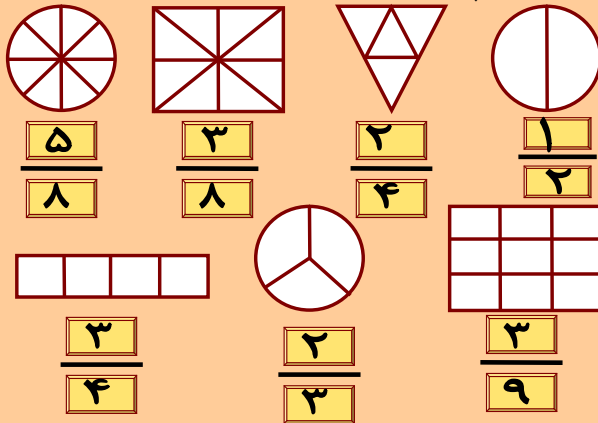
ب

مسواوي	
برخې	
رنگ شوي	
برخې	
سپينې برخې	

الف

مسواوي برخې	
رنگ شوي	
برخې	
سپينې برخې	

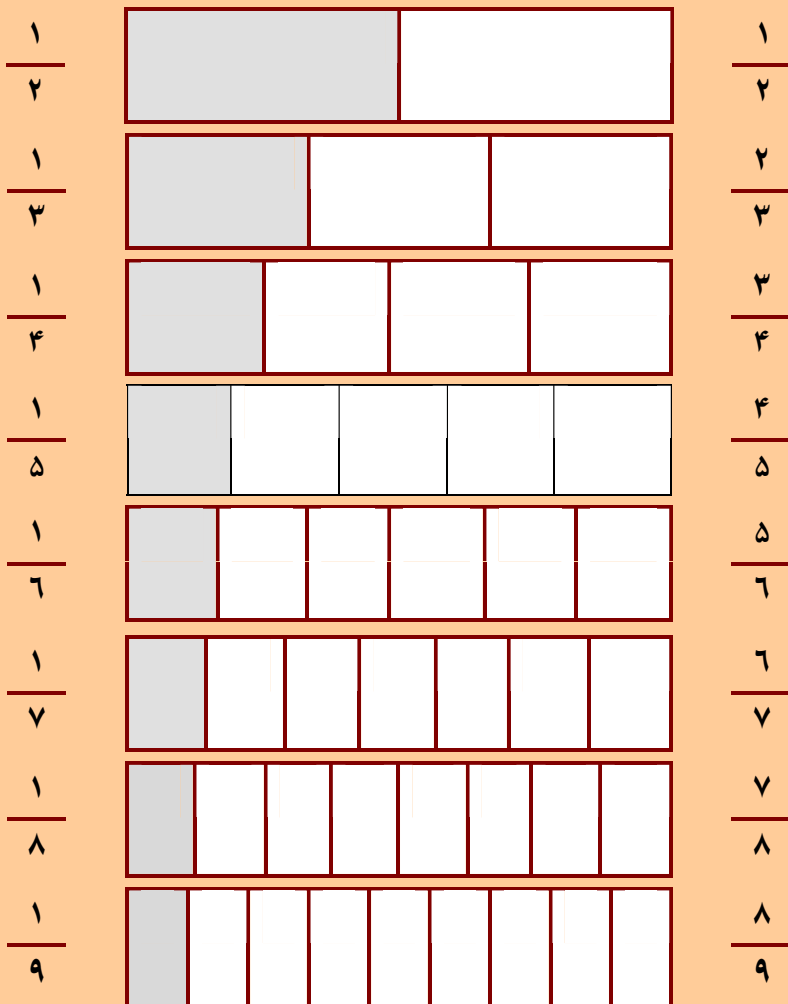
۹- لاندې هر يو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نيولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې توري کړئ.

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو درنگ شوو برخو کسر کيڼې خواته او د سپينو برخو کسر ښې خواته وليکئ.

$\frac{1}{9}$		$\frac{8}{9}$
—		—
—		—
—		—
—		—
—		—
—		—
—		—
—		—

۱۱- د لاندې شکلونو د رنگ شوو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وگورئ. د اړوند شکل په کارولو سره لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توگه وبنیاست.

د $\frac{2}{3}$ ، $\frac{2}{5}$ ، $\frac{2}{7}$ ، $\frac{2}{8}$ او $\frac{2}{9}$ کسرونه د شکل په رنگولو سره وبنیاست.

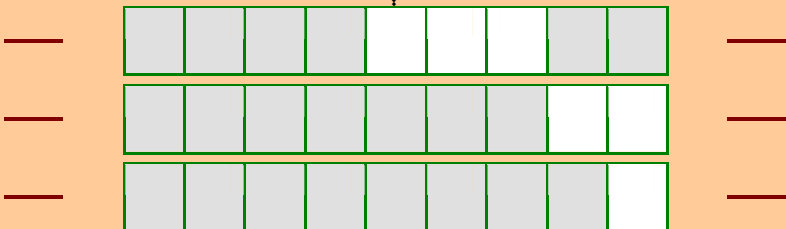
۱۲- د $\frac{3}{5}$ ، $\frac{3}{7}$ ، $\frac{3}{8}$ او $\frac{3}{9}$ کسرونه د شکل د رنگولو په واسطه وښیاست.

۱۳- د $\frac{4}{5}$ ، $\frac{4}{6}$ ، $\frac{4}{7}$ ، $\frac{4}{8}$ او $\frac{4}{9}$ کسرونه په شکل کې وښیاست.

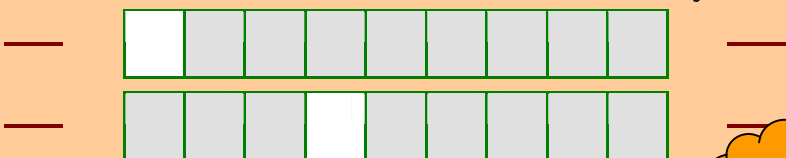
۱۴- د $\frac{5}{6}$ ، $\frac{5}{7}$ ، $\frac{5}{8}$ او $\frac{5}{9}$ کسرونه د شکل د رنگولو په

واسطه وښیاست، رنگ شوي او سپینې برخې سره پرته کړئ او د $>$ ، $<$ او $=$ نښو په واسطه یې وښیاست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو کسر ښی خواته او د سپینو برخو اړوند کسر کینې خواته ولیکئ.

۱۶- د لاندې شکلونو د رنگ شویو برخو کسر ښی خواته او د سپینو برخو کسر کینې خواته ولیکئ او یو له بله سره یې پرته کړئ.

د لاندې شکل د رنگ شوو برخو کسر کینې خواته او د سپینو برخو کسر ښی خواته ولیکئ او پرته یې کړئ.

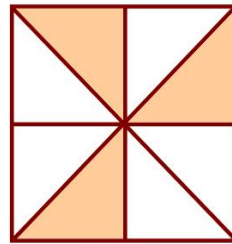
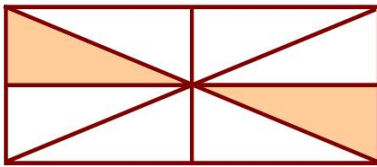

۱- احمد د یوه مستطیل کاغذ څخه $\frac{1}{4}$ برخه پرېکړه، تاسو هم دا کار په عملي توګه سرته ورسوئ او ووايست چې څومره برخه یې پاتې ده، په کسر سره یې وښیاست.

۲- کریم یوه دایره په درې مساوي برخو ووېشله او د هغې $\frac{2}{3}$ برخې یې توري کړې، څومه برخه یې سپینه پاتې ده؟ درسم په واسطه یې وښیاست.

۳- د لاندې شکلونو درنگ شوو او سپینو برخو کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۴- یو لیتر اوبه څو ګیلاسه کیږي؟

۵- یوه دایره رسم کړئ $\frac{1}{4}$ برخه یې توره کړئ.

۶- له یوه ګیلن اوبو څخه یو لیتر اوبه څرنگه جلا کوئ؟

۷- د $>$, $<$ او $=$ نښو په کارولو سره لاندې درکړل شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف: ۵۰۰ ګرامه ۲ کیلو ګرامه

ب: ۳ کیلو ګرامه ۳۰۰ ګرامه

ج: ۷۵۰ ګرامه نیم کیلو ګرامه

د: ۲۵۰ ګرامه ۷۵ ګرامه + ۱۰۰ ګرامه + ۲۵ ګرامه

یو مستطیل رسم کړئ چې اوږدوالی یې ۶ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي، بیا د هغې $\frac{1}{4}$ برخه توره کړئ.

- ۸- یوتن آشپز ۷۵۰ گرامه و ریژې در لودلې چې ۴۵۰ گرامه یې له هغو خڅه پخې کړي معلومې کړئ چې څو گرامه و ریژې یې پاتې دي.
- ۹- یوه ډوډۍ پخوونکي یو کیلو گرام خمیره در لودله چې له ۳ ورځو خڅه وروسته ۲۵۰ گرامه خمیره ورسره پاتې وه، معلومه کړئ چې په در یو ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړې ده؟
- ۱۰- یوې مور ۵ کیلو گرامه و ریژې، ۵۰۰ گرامه بوره، ۲۵۰ گرامه غوړي او ۲۵۰ گرامه لوبیا واخیستل. د ټولو شیانو وزن معلوم کړئ.
- ۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي، ځوابونه یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

- الف: نفت
- ب: د وره لوړوالی
- ج: اوبه
- د: بوره

- که چیرې یو لوبنی د ۱۲ معمولي گیلاسونو اوبوځای ولري، معلوم کړئ چې په نوموړي لوبني کې څولیتره اوبه ځایيږي؟
- ۱۲- د لوست توکي او لوازم چې لاندې اندازې ولري، وبنیاست.
- الف: له ۹ سانتي مترو خڅه لږ وي.
- ب: د یوه متر په حدودو کې وي.
- ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.
- ۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.
- ۱۴- د هر غوړي خوړو لپاره ۳ مڼو لرونکي یو قاب ته اړتیا ده، که چیرې ۲۱۰ دانې مڼې ولرو څو دانو غوړیو او څو دانو قابونو ته اړتیا ده؟
- ۱۵- د ۶ دانو قلمونو بیه ۶۶ افغانۍ ده، د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟
- ۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده له ۳ کلو وروسته د هغې عمر معلوم کړئ.
- ۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي، د هغه د یوې کال او یوې میاشتې د سپما اندازه معلومه کړئ؟

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**